

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf

December 1988

nr. 4

4de Jaargang.

1988 was
geen slecht
jaar voor onze

D.C.G.L.

Het ledental groeide.
Wel niet zoals wij gehoopt
hadden, maar niet onbevredigend.

Onze kruisweg doet het goed in
het gemeentehuis en trekt veel
belangstelling, vooral van buiten
de gemeente.

Er begint een smal streepje licht
door te breken voor onze huisvesting.

● Dus drie belangrijke punten waar we
● niet ontevreden over zijn.

Er is echter een teer punt waarover
moeilijk te praten is met onze leden.
Dit betreft: Werkende leden.

Kunnen wij niet proberen dit het komende jaar
op te lossen?

Er moeten toch wel een 10tal leden te vinden
zijn om; of het bestuur of enkele werkers bij
te springen?

PRETTIGE KERSTDAGEN

en een GELUKKIG en VOORSPOEDIG 1989.

NATUURMONUMENTEN en KARTOGRAFIE.

De laatste tijd is onze sekte qua hoeveelheid personen wat afgezwakt maar die regelmatig komen zijn harde werkers en dragen heel wat projekten. Maar er moet meer gedaan worden en dat kunnen onze sekteleden er echt niet meer bij doen. Een kleine greep activiteiten waar we al lang over praten en waar hoognodig aan gewerkt moet worden voor het te laat is:

- 1) Gesprekken met oude mensen over hun woning, hun straat, hun buurt.
- 2) Het maken van foto's, dia's of filmopnamen van huizen, landschappen en andere objecten welke aan het verdwijnen zijn of spoedig zullen verdwijnen (met beschrijving van het project en de veranderingen.
- 3) Het in kaart brengen van de straatnamen, het ontstaan van de naam en de oorsprong van de naam - eventueel met foto of dia.

Als heemkundeleden moeten we bezorgd zijn voor ons eigen "heem", de omgeving waarin we leven. Als we nu niet vastleggen wat er nu is moeten onze kleinkinderen weer gaan zoeken naar onze levenswijze, zoals wij dat nu doen naar het leven van onze voorouders.

Maar zij (onze voorouders) hadden geen pen, papier, foto's, of film.

Ieder die zich voor een van deze zaken interesseert is van harte welkom.

Kom eens naar onze bijeenkomst die wij houden iedere eerste maandag van de maand om 19.30.

Voorlopig nog op het adres: Kempkensweg 2.

M.N.

DIALECT.

Verandering van spijs doet eten, zegt het spreekwoord en daarom zijn we ons weer eens met het bargoens gaan bezig houden, gewoon als intermezzo. Het Landgraafse dialect komt daarbij niets te kort. Hier volgen een paar zinnetjes met bargoense woorden er in en ik ben overtuigd, dat het voor velen van U geen "bargoensj" is.

D'r talfer sjielde noa de feel, um te bengele, deë fajde doa boot en breng.

De gruus va mich houw puëke floskele krieëge, va d'r
ijjem; va de sjnoor fajt ze noppes.

Bi-j d'r prang leep inne grannige kwieëketenoeëk

Is dat zoëë hakkezuëme? ich dach, dat ut vööl
heter wor.

Noa dat ste dich gekabesd has, mós te dich óch
noastere.

Voorwaar een geheim-taaltje, waarvan de handelaars
uit deze streken zich in de vorige eeuw graag
bedienden.

Voor geïnteresseerden is in onze sectie altijd
nog wel een plaatsje vrij.

E.M.-C.

GENEALOGIE.

Buiten de gebruikelijke bezigheden van een amateur-genealoog, het in de archieven opzoeken van zijn voorouders met alles wat daarmee samenhangt, werd de laatste periode gekenmerkt door twee gebeurtenissen, t.w. een gezamenlijk bezoek aan het Gemeente Archief van Aken en daaraanvolgend een bezoek aan het Heimatmuseum van Aken.

Het bezoek aan het Gemeente Archief heeft ons geleerd dat in een archief niet alleen papieren bewaard blijven, doch nog zeer veel andere voorwerpen. In Aken worden ook oude munten en tekeningen bewaard. Uiteraard in een aparte kamer, die op zich zelf een bezoek waard is. Een collectie van oude charters wordt er tentoongesteld. Het is verbazend om te horen hoeveel er nog zijn. In Aken werd het getal van 20.000 genoemd. Maar er werd bij gezegd dat de collectie in het Rijksarchief te Maastricht nog groter is. In de kelder van het gebouw werd de eigenlijke bewaarplaats getoond.

Het zou een genoegen zijn, tussen de papieren, een paar uur ongestoord te kunnen doorbrengen om eens te zien wat er eigenlijk allemaal bewaard wordt, want amateur genealogen komen vaak niet verder dan de DTB's, schepenbank, notariale akten en Bev. Registers.

Het bezoek aan het Heimatmuseum, leerde ons dat in

1992 de oude toestand weer een beetje hersteld wordt, want vroeger waren er geen grenzen zoals wij die nu kennen. Landgraaf behoorde nog niet zo lang geleden tot het achterland van Aken. Onze voorouders gingen b.v. met de kruiwagen naar Aken om daar urnen, gevonden op de hei, te verkopen.

Opvallend is het om te zien hoe in veel plaatsen in Duitsland, door vrijwilligers een Heimatmuseum tot stand is gekomen en wat er getoond wordt. De entree is of gratis (Heinsberg, Geilenkirchen) of bestaat uit een klein bedrag zoals in Aken 30 pfenning.

Als gastspreeker was er deze keer de heer N.A. Hamers. Zoals te verwachten was ging zijn voordracht over genealogie. Achteraf bleek dit een zeer geslaagde avond geweest te zijn, en datgene dat de Hr.Hamers vertelde goed overkwam. Hem uit te nodigen is t.z.t. voor herhaling vatbaar.

22-11-'88

H.H.

ARCHEOLOGIE en CULTUUR.

Onze sektie heeft in de laatste twee uitgaven van het Bulletin niets van zich laten horen.

De oorzaak schuilt in een zeer geniepig virus, dat niet de computer maar de schrijver zelf had aangestast.

Wat hebben we de laatste tijd zoal uitgevoerd? Vooreerst is er een lezing gehouden over Zuid-Limburg, economisch gezien.

De nadruk lag hier op de herindustrialisatie sinds de mijnsluitingen. Hierbij hebben we geconstateerd dat de Oostelijke Mijnstreek er zeer slecht van af komt

Ook hebben we een archeologische rondleiding door Nieuwenhagen gehouden.

Zelfs ingewijden waren verwonderd over het grote aantal geologische vondsten, die in een betrekkelijk klein gebied zijn gedaan.

Op onze bijeenkomst in september hebben we een oriënterings gesprek gehouden.

Iedereen die aanwezig was werd gevraagd een onderwerp aan te dragen waaraan we deze winter onze

aandacht gaan besteden.

Ons medelid Fred Merx bood spontaan aan een lezing te houden over Nieuwenhagen op politiek terrein, vanaf de 2de wereldoorlog tot de opdeling in Landgraaf eind 1981.

Daarna werd nog aandacht besteed aan Nieuwenhagen in een vroegere periode, de vorige eeuw.

Ook de onderwerpen van de komende maanden staan reeds vast.

In december houden we een lezing over de folklore en gebruiken rond: "Dooop, huwelijk en begrafenis.

Als onderwerp voor januari hebben we gekozen: "Schutterijen". De specialist op dit gebied is ons medelid dhr. J. Muhlenberg, die deze avond zal verzorgen op donderdag 12 januari a.s.

Zo te zien alles rosegeur en maneschijn?

Nee, zeker niet.

We zouden graag zien, dat het aantal echt actieve mensen in onze Heemkunde Vereniging groter was.

Er is nog zoveel wat echt moet gebeuren wil de vereniging goed functioneren.

Een lange winter komt er aan, dus tijd in overvloed. Als ieder lid iets extra's voor de vereniging gaat doen, dan zijn we te-vreden.

W.B.

De werkgroep archeologie is na een korte rustperiode ook weer actief.

Zo hebben enkele leden gesprekken gevoerd met ambtenaren van de gemeente Landgraaf.

De besprekingen met deze heren verliepen naar wens en zullen ook in de toekomst regelmatig plaatsvinden.

W.B.

OPROEP

De heemkundevereniging O.C.G.L. verheugt zich over een steeds toenemend ledental en onze bekendheid in de regio is duidelijk gegroeid.

We zouden nog wat meer medewerking van de gemeente willen hebben, onder meer betreffende archeologische vondsten, maar daar kan met de gemeente over gepraat worden.

De staties van Aad de Haas, die nu zijn gerestoureerd en opgehangen, alsmede in bruikleen zijn gegeven, in het nieuwe gemeentehuis vragen niet langer onze aandacht. Wel is het zo dat de meeste bestuursleden vanaf de oprichting van onze vereniging in functie zijn en zij zouden feitelijk eens afgelost willen worden. Daarom deze oproep aan U om de continuïteit van onze vereniging te handhaven. Als het enigzins kan geeft U dan op en toont Uw bereidheid om eventueel als bestuurslid van onze heemkundevereniging Uw talenten te kunnen ontplooiën. En dan gaat het niet alleen om de heren maar ook om de dames. Aarzelt niet maar help ons om uit de impasse van de bestuursopvolging te kunnen komen en geeft U op aan de U bekende bestuursleden. En wie van U zou ons terzijde willen staan om in de redactieraad mede te helpen aan de uitgave van ons bulletin en ons Jaarboek.

U zult waarschijnlijk wel begrijpen dat bestuursleden op democratische wijze tijdens onze jaarvergadering gekozen worden. U weet toch dat we 4 secties hebben die iedere maand vergaderen en allerlei activiteiten ontwikkelen.

1. sectie natuurmonumenten en kartografie.
2. sectie monumenten en archeologie.
3. sectie dialecten.
4. sectie genealogie.

Daarom doet het bestuur van de heemkundevereniging een dringend beroep op U. Laat ons dus niet in de steek.

Het bestuur.

Van Mej. E.H.W.M. Jongen uit Helmond kregen wij het verzoek om het onderstaande in ons Bulletin op te nemen:

STAMBOOMONDERZOEK

Wie van de leden weet de geboortedatum van:

Jonghen Matthias (Thijs) ?
 gehuwd in Nieuwenhagen: 29-08-1700
 overleden in " : 27-05-1741
 Kinderen uit dit huwelijk:
 Jonghen Catharina geb. 07-08-1701
 Jonghen Alexander geb. 26-09-1702
 Jonghen Winand geb. 09-01-1705
 Jonghen Agnes geb. 18-06-1711
 Jonghen Anna Barbara " 05-07-1718

Contactadres:

Mej. E.H.W.M. Jongen, Boerhavelaan 65,
 5707 SH HELMOND, tel.04920 - 23913.

ATTENTIE

In het blaadje wat in november is toegestuurd is mededeling gedaan over een lezing van de heer Régis de la Haye van het Rijksarchief te Maastricht op donderdag 15 december 1988 om 20.00 uur in Carré aan de Hoofdstraat (Schaesberg) over het onderwerp "genealogie".

Dat laatste moet echter zijn "kartografie".

O.S.Kuyl
 secretaris heemkundever.O.C.G.L.

SJÖMMERT

Bij de herindeling kwam Schimmert bij Nuth het-geen echter geen bezwaar was voor dhr. Ed Timmers om er in 1987 een heemkundevereniging op te richten.

Wij waren er op zondag 20 november bij de officiële opening van de fototentoonstelling:

"Sjømmert en Sjømmertenaere veur 1940"

Deze fototentoonstelling was de eerste openbare officiële gebeurtenis van de jeugdige heemkunde-vereniging.

De eerste spreker was dhr. Ed Timmers die begon met in enkele woorden te vertellen wat heemkunde is en wat zij doen. Zijn eerste woorden waren: "Heemkunde is een zinvolle levensverrijkende bezigheid.

Wij vragen ons af: Hoe was het, hoe is het gegroeid en waarom?"

Verder vertelde hij; het jammer te vinden dat ze zo laat (nu pas) begonnen waren.

Er verdwijnt de laatste tijd veel b.v.: oude woorden en gezegden, oude foto's, oude papieren, oude mannen en vrouwen, die nog van alles weten te vertellen van: Hoe het vroeger was. Maar het is nog niet te laat. Wij zijn begonnen, zoals U hier kunt zien met oude foto's, akten, enz. Verder zijn wij druk bezig met het bezoeken van oude personen om met hen te praten over vroeger.

Hij sprak niet lang, maar het was interessant en leuk om te horen. Na hem spraken nog enkele heren kort en krachtig waarna de eerste spreker het "logo" van de vereniging onthulde en aan diverse personen de eerste wandelkaart, die de vereniging zelf gemaakt had, overhandigde.

Tijdens de rondgang over de tentoonstelling viel het ons op dat er zeer veel foto's van personen tentoongesteld waren.

Ook waren er veel groepsfoto's van b.v.

Heemkundevereniging Schimmert

Harmonie, zangkoor, E.H.B.O., melkcursus, voetbalklub, toneelver., buurtbewoners, "pyramiden" van turnver., "jonge boeren" op Schiphol, enz. enz. Alle foto's, oude akten, overeenkomsten enz. waren origineel.

Er was een bladzijde uit een oude jaargang van "Panorama" die geheel gevuld was met foto's van oud Schimmert. Op deze bladzijde zagen wij een foto van een windmolen. Op de toelichting stond dat deze windmolen in 1799 van Schaesberg naar Schimmert overgebracht was.

Dit was voor ons nieuw. Wij hebben hier nooit van gehoord, gezien of gelezen. Wij hebben natuurlijk meerdere gegevens gevraagd. Deze zullen ons worden toegezonden.

Het geheel was zeer interessant. Wij hebben er enkele gezellige uurtjes doorgebracht en het was er zo druk dat we er over gaan denken om hier in de stad iets dergelijks te gaan organiseren. Wie weet.

COPIE

Voor ons vorig nummer hadden we te veel copie. Dit hebben we opgelost door het nummer één vel dikker te maken.

Door omstandigheden hadden we voor dit nummer weer te veel copie en dat hebben we nu opgelost door een vaste bijdrage, bestaande uit afbeeldingen van oude ambachten, weg te laten.

Vreemd dat we de ene keer bij te veel een extra vel toevoegen en nu bij te veel iets weglaten. Dit komt omdat we met eenheden van 4 bladzijden werken. Dus bij nr. 3 konden we met 5 eenheden werken en deze keer hadden we 4½ eenheid en dat lukt niet. Het is een ingewikkelde geschiedenis. Elk kwartaal zitten we te rekenen en moeten dikwijls bedelen voor een beetje tekst.

Kunnen we een afspraak maken? Als er een paar tekstschrijvers bij komen dan hebben onze leden meer variatie en dan kunnen we af en toe een dikker nummer uitgeven. Ja???

EXCURSIE naar MAASTRICHT

Op zaterdag 19 november 1988 toog het Oudheidkundig en Cultuurhistorisch Genootschap Landgraaf naar Maastricht, d.w.z. een twaalfstal leden. Een zeer belangstellend gezelschap maar verbazend klein in aantal voor een genootschap met deze naam, want op oudheidkundig en cultuurhistorisch gebied valt hier veel te beleven. Maar och, what is in a name?

Aan Mevr. Wijnhoven van de V.V.V. hadden we een prettige en goede gids. Om 10.30 startten we op het Vrijthof. Onze gids vertelde over de nogal bewogen geschiedenis van deze oude stad. De Romeinen vestigden hier (+ 50 na Christus) een nederzetting aan de heerbaan Boulogne - Tongeren - Heerlen.

De Stokstraat en omgeving ligt in het oude Romeinse Castellum. Servatius vestigde in Maastricht zijn bisschopszetel (4e eeuw). Van de Hertog van Brabant verkreeg het stadsrechten en het recht van omwalling. De oudste (stenen) ommuring, met o.m. de Helpoort, dateert van 1229. Van 1204 tot 1795 was Maastricht twee-herig onder de Hertog van Brabant (later de Republiek der Verenigde Nederlanden) en de prins-bisschop van Luik. Het stadhuis en het Dinghuis (gerechtshuis) hebben nog steeds een dubbele statietrap. De Lieve-Vrouwe-basiliek, een mooi voorbeeld van een romaanse vestingkerk, werd van buiten en van binnen bezichtigd. Ook genoten we van een prachtig vergezicht over de Maas. We waren op de Thermen en we zagen het oudste raadhuis (13e eeuw), beelden langs de bidweg en vele andere bezienswaardigheden. En echt zien kan men alleen met een goede gids.

We eindigden op het beginpunt: Het Vrijthof met de St. Janskerk en de kerk waar Sint Servaas ligt begraven. De Sint Servaas is een monumentaal geheel dat diverse bouwstijlen in zich verenigt. Verrijkt met archeologische en cultuurhistorische kennis namen wij afscheid van onze gids. De heer Kuyl bracht onze waardering kort en stijlvol onder woorden. In ruim 2 uur hadden we veel gezien; ik stipte slechts enkele bijzonderheden aan.

En er is binnen en buiten de afgelegde route nog zoveel te bewonderen, dat we beslist nog eens terug moeten. Iedere O.C.G.L.-er zou dit moeten zien.

Viator.

LUC. ERENS

en zijn familie.

In ons vorig Bulletin werd melding gemaakt over een zeer aangename ontmoeting met een Franse tak der fam. Erens. Beter bekend als de fam. Erens uit Hoeve de Kamp.

Gezien de uitermate vriendelijkheid van omschreven personen - met daarbij de vele vragen naar het verleden aangaande alles wat met Schaesberg, het goed "In de Kamp" enz. van doen had, dacht ik er goed aan te doen Dhr. L. Erens een Bulletin te doen toekomen.

Ons Bulletin, vergezeld van een bescheiden stamboom, voor zover mij bekend, is bij de familie Luc. Erens vreugdevol ontvangen, met een voor ons zeer informatief antwoord als gevolg.

Tijdens ons gesprek bleek hem dat wij van zijn tak en verloop in de fam. Erens slecht op de hoogte waren omdat in die richting de nodige vragen werden gesteld.

In een uitvoerige dankbrief voor het toegezonden bulletin heeft dhr. Erens zich de moeite getroost zijn familie gegevens te verduidelijken, dit ter aanvulling op zijn verhalen tijdens zijn bezoek. Een en ander is dus de aanleiding tot dit vervolg op de berichtgeving: "Luc Erens op bezoek".

Voor enkelen, ter verduidelijking, het volgende;

De familie Erens bewoonde eens de kapitale Hoeve Kamp, gelegen aan de Kampstraat op de plek waar nu het winkelcentrum enz. is gebouwd.

Het beleid van de gemeente Schaesberg was er op gericht dit monument te laten vervallen. De afbraak van dit bouwwerk in 1971 was het gevolg. Een restant van een veldbrand-stenen muur als enige herinnering achterlatend.

De indertijd door Godfried Bomans aangebrachte en onthulde gedenksteen aan de schrijvers Frans en Emile Erens, is door de gemeente werken in haar magazijn ondergebracht en zou zich daar nu nog moeten bevinden???

Dit was dan ook het stukje muur van Opa's huis wat dhr. Luc. Erens zocht om zijn geheugen cq. herinneringen wat op te frissen bij zijn bezoek aan (nu) Landgraaf.

Het bezoek aan de Dekenale kerk Petrus en Paulus bleek nu echter een hoogte-punt wat betreft de zichtbare herinnering aan zijn voorouders Erens. Buiten de kerk, naast de achter-ingang zijn twee gedenkstenen aangebracht bij de aanwezige grafkelder van de fam. Erens

Een grote steen bevat de tekst::

Gedenk an mijn urtheil den so wird
das Deinige Sein gestern wie Heute dir

Zur heilsame Erinnerung
an die Seel des hier Ruhender
Wohlgeborenen Herr
J.P.ERENS

gewezen kaufman in der Phare
Schaesberg ab. 1836 58 Jahr

M.A. Erens geb. Borghans
82 J 3 febr. 1867

Deze grafzerk geeft de namen aan van Johan Peter Erens en zijn echtgenote Maria Borghans. Zijnde de ouders van pastoor Frans Jozef Erens, begraven te Rimborg, de beschreven Peetoom van Frans Erens in "De conferentie" waarin hij de opgedane ervaringen beschrijft bij zijn bezoek aan zijn Heerom.

De oudste zoon van Johan Peter was Hendrik J., gehuwd met Bartalina Menten (van de goede Menten)

zoals ons bezoek er aan toevoegde. Hier bedoeld een zus van J.H.Menten (pionier in de olievelden van Borneo) maar voor ons bekend door en van het "Park" met kasteeltje (afgebroken) en de Heihof (nu Manege).

Dit gezin werd gezegend met 10 kinderen, waaronder de schrijvers Frans en Emile evenals Hubertus (Redemptorist), Hendrik (deken van Gulpen), Jozeph (de laatste bewoner Erens in Hoeve de Kamp) en de vader van ons bezoek M.H.Frederik.

Een marmeren plaat tegen een linker pilaar in de kerk P.en P. geeft nog een aantal namen van personen welke in de grafkelder zijn bijgezet o.a.

Wer an mich Glaubt, wird
leben wen er auch gestorben ist
joh.11/25

Hier Ruhen im Hernn
Johan Peter Erens + 1836
Anna Maria Erens-Borghans + 1867
Mathias Jozef Erens + 1832
Maria Erens + 1860
Hendrik Jozef Erens + 1877
Eucene Erens + 1882
Hubert Erens + 1900
Bartalina Erens-Menten + 1912

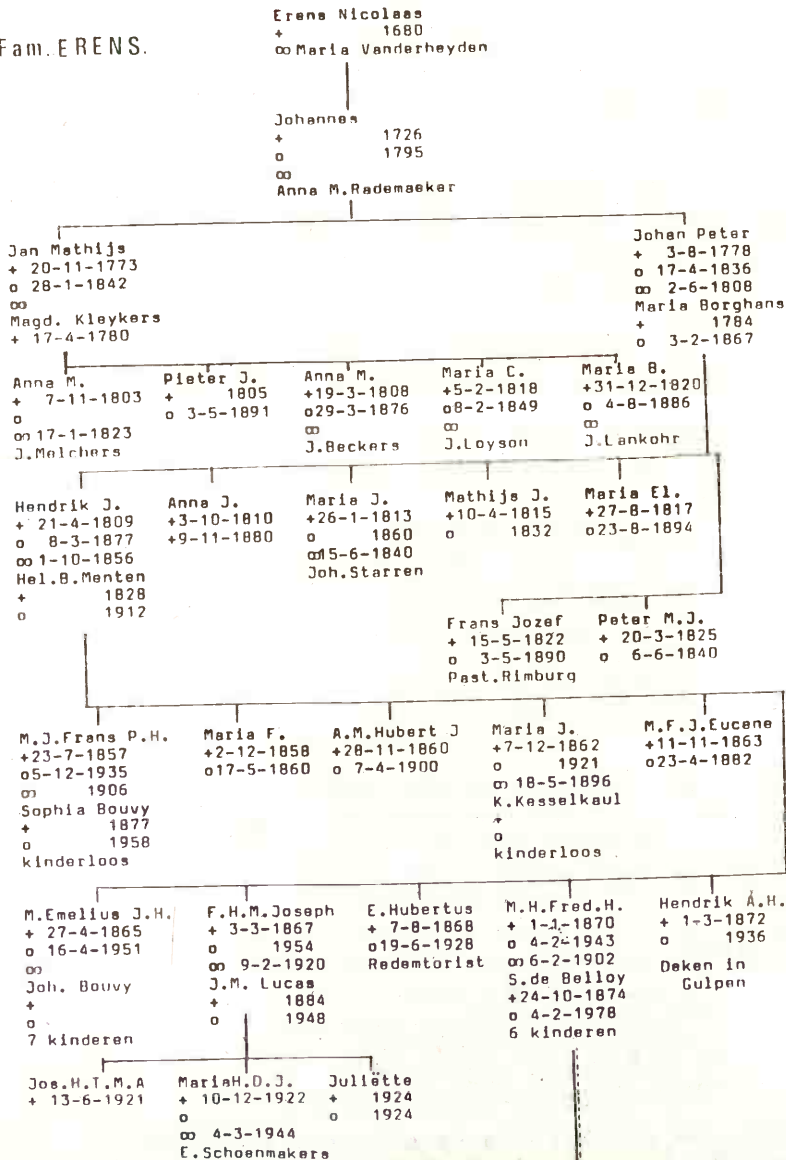
Naast de twee genoemde gedenkstenen liet de welgestelde Heer J.P.Erens eveneens een wegkruis plaatsen in het plantsoen aan het Streperplein. Het aldaar gelegen restaurant heeft zijn naam aan het kruis ontleend. ("Streperkruis")

Buiten de kerk is naast de grote gedenksteen nog een kleinere aangebracht, waarop vermeld:

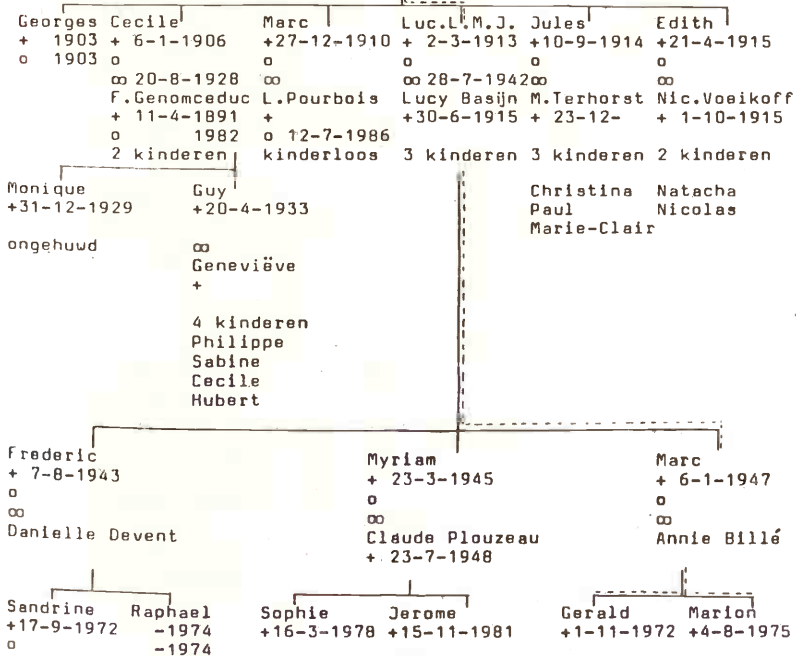
Juliette Erens 1924
Jacoba Erens-Lucas 1884-1948
Joseph Erens 1867-1954
Frans Erens 1857-1935
Sophie Erens-Bouvy 1877-1958

Juliette was een kort na de geboorte overleden dochter van de echtlieden Joseph en Jacoba Erens-Lucas. Eveneens is vermeld de bijzetting van de schrijver Frans Erens met echtgenote Sophie Erens-Bouvy.

Fam. ERENS.

M. Frederik H.J.H.
 + 1-1-1870
 o 4-2-1943
 ∞ 6-2-1902
 Sabine du Belloy
 + 24-10-1874
 o 4-2-1978

In deze steen is eveneens het Jezus-monogram aangebracht in de vorm van I H S. Dit is eveneens te zien op een onzer Landgraafse wegkruisen en is voor uitleg vatbaar.

De tekens IHS werden ook wel geschreven in de kleine letters Ihs, om als afkorting te dienen voor de volledige naam IHSOYS in het Grieks, zette men er wel eens een dwars-streepje boven. Veelal sneed dit streepje de poot van de opstaande poot h, zodat er een kruisje ontstond. De Jezuïeten als devotie bevorderaars namen nu het IHS teken met het kruisje in de H op de dwarsbalk in hun orde-zegel op. Sindsdien is dit IHS een veel gebezigd teken als huis-zegen.

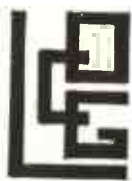
Jammer dat de stenen niet in de onderhoudsbeurt van de kerk zijn opgenomen.

Terug bij onze gast zij vermeld dat tot de kinderen van Hendrik J. (1809-1877) eveneens behoorde Dhr.M.H.Fred.H.Erens (1870-1943) en vader van Luc.L.M.J.Erens. Met enkele gegevens.

Fred Erens geboren te Schaesberg 1870 trad in het huwelijk met Sabine du Beloy (1874-1978) (103 jaar). Hij vestigde zich als jong ingenieur in Arnhem om aldaar het electronet op te bouwen cq te besturen. Uit dit huwelijk werden 6 kinderen geboren waarvan de oudste dochter trouwt met een generaal uit het Belgische leger. De jongste dochter emigreert met haar gezin naar Canada, terwijl de jongste zoon Jules de functie van Burgemeester van Tilburg waarnam.

ha.er.

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

Juni 1989

nr. 2

5de Jaargang

We hebben een nieuwe voorzitter.

Op onze laatste ledenvergadering werd, met algemene stemmen Ir. W.P. Ringens gekozen als voorzitter.

Hij is in Landgraaf geen onbekende.

Op de volgende bladzijde is hij even aan 't woord. Wij hopen allen dat hij lang de zware taak van voorzitter van het O.C.G.L. zal vervullen.

Van onze oud-voorzitter dhr. M. Derks nemen we ongaarne afscheid. Hij was een pracht voorzitter. Jammer dat zijn gezondheid hem dwong afscheid van ons te nemen.

Wij hopen hem dikwijls op onze bijeenkomsten te ontmoeten en wensen hem een goede gezondheid toe.

Het Jaarboek 1988 van het O.C.G.L. loopt niet erg vlot.

Wat de oorzaak hiervan is, daar kunnen we niet achter komen.

Aan de prijs kan het niet liggen, f.12,50 is te goedkoop.

De inhoud kan het ook niet zijn want zij die er een kochten zijn vol lof.

Wie kan ons de oorzaak zeggen?

Koop er eens een en geef dit met vaderdag cadeau.

Wij raden U aan het niet eerst zelf te lezen want dan geeft U het beslist niet meer weg en moet U een tweede exemplaar kopen om dat cadeau te geven.

NIEUWE VOORZITTER

Voor het O.C.G.L. ben ik niet onbekend. In november 1982 behoorde ik immers tot de oprichters. Ik herinner me die bijeenkomst nog goed, die in het Eykhagencollege plaatsvond onder het toezicht oog van Notaris Van Putte.

De gemeentelijke herindeling van Zuid Limburg had net zijn beslag gekregen en velen vonden het wenselijk dat in 't nieuwe Landgraaf een heemkundevereniging opgericht zou worden. Niet omdat dit sjiek zou staan, maar omdat in Landgraaf veel aanwezig was dat behouden moest blijven. Neem de talrijke archeologische overblijfselen die in onze gemeente gevonden zijn. Waar zijn deze gebleven? Velen van ons weten nauwelijks meer dat in onze gemeente heel veel is gevonden. Dat werd echter allemaal naar musea op talrijke plaatsen in Nederland gebracht, vooral naar Leiden, Maastricht en Heerlen, zodat onze eigen mensen ze nauwelijks meer te zien krijgen. Maar ook nu wordt in onze contreien van alles gevonden. En wat is er bekend van de vroegere inwoners van deze streek? Daarbij vraag ik niet alleen aandacht voor mensen die duizenden jaren geleden hier woonden, maar evenzo voor de bewoners die in de Franse tijd hier woonden of recent werkten in de kolenmijnen.

Wie kan me iets vertellen over 't kramerslatijn van Nieuwenhagen. Pas las ik dat "Minotes plast kent" betekent; "ik drink bier". Hoe zat dat taaltje in elkaar?

Bij naspeuringen om een geschikte lokaliteit te vinden voor het Genootschap, stuitte ik op de oude Nieuwenhaagse molen in de Gatestraat.

Praat je met oudere Nieuwenhagers dan hoor je dat ze daar vroeger gespeeld hebben en de molen nog hebben zien werken. Is daar al eens iets over gepubliceerd? Is 't alleen een mechanische molen geweest of stond de molen er al eerder?

Aan de Hoofdstraat in Schaesberg lag het Ringenshuisje, waar later de familie Lutgens woonde. Wat is hier van bekend?

Hoever komt de genealogische sectie terug in de historie? Gaat het verder terug dan tot hen die hier in de Franse tijd (1800) woonden?

Dat waren vragen, die we bij de oprichting ook al hadden. Intussen is al heel wat bestudeerd door

een groot aantal actieve leden. Lees maar de talrijke bulletins en vooral de prachtige jaarboeken, die sindsdien verschenen zijn. Toch zal er nog veel moeten gebeuren. Steeds weer ontdekken onze leden nieuwe dingen. Deelnemen aan het werk van onze vereniging is dan ook een geweldige hobby. Wie er door gegrepen wordt, kan er niet meer vanaf blijven. Hij of zij beleeft prachtige momenten als hij/zij weer iets gevonden heeft en als hij dat kan vertellen aan zijn medeleden en aan andere bewoners van Landgraaf. Dat geeft plezier, daarvandaan dat de Heemkundevereniging zo'n goede en trouwe leden heeft. Toen me gevraagd werd van dat Genootschap voorzitter te worden, heb ik dat dan ook volgaarne gedaan. Ik zal mijn best doen. Ik zal nog wel vaker van me laten horen. Ik wil deze keer echter niet nalaten dank te zeggen aan mijn voorganger, de heer Martin Derks, die met veel enthousiasme gedurende 5 jaren de Vereniging heeft geleid. Hij schuwde niet om allerlei karweitjes op te knappen. Met veel plezier denk ik terug aan de excursie naar Aken, die onder zijn persoonlijke leiding stond. Hij toonde zich een volwaardig gids, die alles wist van de vroegere Kaiserstadt. Zijn gezondheid liet niet toe dat hij langer voorzitter bleef. We hopen echter dat hij spoedig weer deelneemt aan het werk van ons Genootschap.

Wiel Ringens.

Geld en good verloare,
nieks verloare.

mood verloare,
vööl verloare.

ieër verloare,
mieë verloare.

zieël verloare,
alles verloare.

NATUURMONUMENTEN en KARTOGRAFIE.

De afgelopen maanden zijn we gestart met het maken van dia's van bepaalde monumenten in onze gemeente. De eerste film is gemaakt en getoond op onze maandelijksse bijeenkomst.

Wij zijn begonnen in Rimborg en gaan nu verder. Aan de hand van het boekje; "Kruisen en Kapellen", zal ook hiervan een diaserie worden gemaakt. Wie hieraan wil meewerken is van harte welkom. Kom eens op onze bijeenkomst, iedere eerste maandag van de maand, op het adres; Kempkensweg 2.

Intussen zijn we ook begonnen de restauratie van de watermolen van Strijthagen op film vast te leggen, 'n heel interessant gegeven.

Hopelijk wordt het een mooie zomer zodat we buiten veel opnamen kunnen maken.

Wij hebben met 6 O.C.G.L. leden een les gegeven voor de hoogste klassen van de Jenaplan-school te Nieuwenhagerheide. De onderwerpen waren door de kinderen gevraagd, n.l. de Pre-historie, de bokke-rijders, de Romeinen, de 2de wereldoorlog, de Limb. mijnen en de Landgraaf. Iedereen had iets meegenomen b.v. 'n urn, 'n vuistbijl, 'n mijn-jasje, enkele steenvondsten, enz. De kinderen waren zeer geïnteresseerd en heel tevreden.

M. Nederpel.

ARCHEOLOGIE en CULTUUR.

In mei heeft onze sectie een rondwandeling gehouden in het gebied rond Achter de Winkel. Deze stond onder leiding van dhr. T. Merx en werd als zeer interessant ervaren. In juni is het grootste deel van de bijeenkomst besteed aan allelei punten die onze sectie en de vereniging aangaan. In het tweede deel kwam "de kunst" aan de orde. Een onderwerp dat zo uitgebreid is, dat we daar later in het jaar meer aanschouwelijk op terug willen komen.

Voor donderdag 6 juli is een rondwandeling bij de Brandenberg gepland. Daartoe ontmoeten we elkaar om 19.00 uur op het Sun-plein. Van hieruit vertrekken we per auto naar de Vogelzankweg. Iedereen kan aan deze wandeling, waarin ook de uitbreiding van de golfbaan is opgenomen, deelnemen. Misschien is het wel de laatste keer, dat U hier de hangvennen kunt zien. Hopelijk mogen we veel mensen begroeten, want het beloofd een interessante tocht te worden.

W.B.

WERKGROEP ARCHEOLOGIE

De leden van de werkgroep zijn niet alleen individueel bezig geweest.
 Ook aan het monument Landgraaf is bijzondere aandacht besteed. Daartoe zullen een aantal instanties aangeschreven worden om tot een betere bescherming van het monument te komen.
 Ook met "ons" monument in de Groenstraat zijn enkele hoopgevende vorderingen gemaakt.
 Getracht word ook, om in samenwerking met het IVN en de gemeente, enkele natuurlandschapjes onder speciale bescherming te stellen.
 Verder hebben we een vruchtbaar gesprek gehad met dhr. P.Kusters en dhr. Lauwers van de gemeente Landgraaf.
 Aan de Heistraat werd een proefboring gedaan.
 Wie komt ons helpen?

W.B.

E leëve lank

E leëve lank, 't liekt zoeë vðl,
 Wie flot is 't vurbi-j,
 d'r sjunne tied va kink zieë,
 va grötter weëde, ónbezörgd en vri-j.

Dan, óngemerkt, e hoehs vol kinger,
 't leëve is zoeë vol, mar óch zoeë good,
 ginne moment vur trök te kiekke,
 mar vurwarts geet 't, joar in, joar oeht...

Dan ópins, d'r tied vilt sjtil..
 doe bis alling nog uëverblieëve,
 vðl, wat dich ummer leef geweë,
 is nit mieë doa, is aafgesjrieëve!

Dan raps de alle sjerver mar bi-jee,
 begins ze wer aanë te liehme..
 Dat kost waal mujte, mar 't loeënt,
 de zón, die ónger góng, die geet wer sjiehne.!

F.M.-C

DIALECT.

Hebben we in de heerlijke, warme Meimaand op onze laweren gerust? Dan zal dat heel vlug moeten veranderen, want er is veel werk aan de winkel.

We hebben de dialectvragenlijst nr. 96 ontvangen van de Nijmeegse Centrale voor Dialect en Naamkunde van de Kath. Universiteit Nijmegen..en die wil ingevuld worden.

Voorwaar, een heel karwei; 142 vragen, die allemaal de kerk"tot onderwerp hebben. We moeten dus van alles de plaatselijke benamingen opgeven. Bij onze laatste sektie-bijeenkomst hebben we ons al vol ijver op het werk gestort, maar we zullen aan alle kanten onze voelhorens moeten uitsteken, om deskundige hulp te krijgen..en dat zal lukken ook! Nu dachten wij ook in eerste instantie, dat dat wel 'n fluitje van 'n cent zou zijn,. (we hebben in onze jeugd immers de halve tijd in de kerk doorgebracht) maar dat viel hard tegen. Met de kirkbank, d'r wiewatersbak, d'r oksoal, de vrouwlûtszief en de manslûtszief, 't kirkevinster, 't vootebenksjke, d'r preëksjtool, d'r biechsjsjtool, de hilligebilder, d'r keëtsebak, d'r offerblok, d'r krûtsweëg, 't altoar, d'r kirkhof, 't graafkrûts, 't liehkehûske, 't kapelke enz. enz. hadden we natuurlijk geen moeite, maar verder blijven er heel veel vraagtekens over;..dus, aan het werk, mensen! Als deze generatie het niet doet, wie dan wel? De jongeren hebben geen eelt meer op de knieën van het op de knielbankjes zitten; de meesten weten alleen, hoe een kerk er van buiten uitziet!

Met de "koel"woorden zijn we ook nog niet aan 't eind. Van buitenaf krijgen we nog steeds uitdrukkingen aangereikt, waar we dankbaar gebruik van zullen maken. Met genoeg stellen we vast, dat er toch wel meer belangstelling voor het dialect is, dan men soms geneigd is te denken. De dialect-vereniging Veldeke verzorgt de laatste tijd steeds meer de gezellige gedeelten van feestavonden met voordrachten in proza en dichtvorm. Ook daaraan werkten wij al diversz keren mee.

Maar het is niet alleen de bedoeling, dat de oudere generatie het dialect bewaart, maar veeleer, dat de jonge mensen liefde voor hun moedertaal krijgen! En dan mag ik in dit verband zo graag het lied horen: "Leven Heer, loat ós Limburg Limburg(s) blieve, van Jos Meessen, de jonge Limburgse zanger, met zijn warme stem en gevoelige teksten. Hij breekt met zijn voordrachten een lans voor alles, wat een Limburger dierbaar is en moet blijven.

Het Bargoens, waar we mee bezig waren, zal dus even moeten rusten, maar dat loopt niet weg.

Wie zei, dat het Bargoens ook een taaltje van de bokkerijders was en wie zegt, dat alle bokkerijdersverhalen alleen op fantasie berusten, iets waar we altijd zo "heilig" aan geloofd hebben!

Zal de heer "Augustus" het in "September" uit de doeken komen doen? Ich bin zoeë gesjpanne, wie inne reëge-sjirm!

Verder moet ik nog even iets rechtzetten uit het verslag van onze dialect-sektie van het vorige bulletin!

Daar heb ik in de laatste alinea een storende fout gemaakt. Deze alinea moet als volgt luiden:

En zou de Fransman niet een massa eau's en au's door o kunnen vervangen? Maar hij peinst niet over vereenvoudiging. Alleen wij Nederlanders, wij blijven peinzen.

E.M.-C.

RECTIFICATIE

Een aandachtig lezer bemerkte een storende vergissing in ons vorig Bulletin.

N.l. op pag 82 staat vermeld dat de eerste echtgenote van Joris van Schaesberg overleed op 24 sept. 1510.

Dit moet zijn gehuwd op 24 september 1510 met Anna Judenkop van Strijthagen. Dochter van Michael Judenkop van Strijthagen en Margaretha van Hulsberg. Zijn tweede huwelijk sloot Joris op 28 juli 1540 met Merrhen Elisabeth v. Bonadell.

DE KOPERSLAAGER.

Als 't zal bereid zyn, Zal 't eind der stryd zyn.

Daar zyn veel slaggen toe van doen,
Eer 't werkstuk komt tot zyn fatsoen:
Zo treft een hamer op de vroomen,
Van wederwaardigheid, op dat
Het eeuwig menselyk zielenvat
Tot een bekwaamen stand mogt komen.

DE LANTAARNMAAKER.

Wilt gy niet dwaalen, Volg Jezus straaLEN.

Het woord des Heeren licht ons voor,
Als een lantaaren voor de voeten,
In 's werelds nacht, op 't duister spoor,
Daar 't leven staat gevaar te ontmoeten;
Men houd' zich by die leidstar dicht,
Tot hy ons brengt in 't eeuwig licht.

DE MESSEMAKER.

Daar lachen zy, Woont weenen by.

Het mes in een verkeerde hand,
Maakt een gevaarlyken stand,
Dies word het kind dat spel ontnoomen:
Zo is het geen, wat gaat naar wens,
In 's werelds welzyn voor den mens,
Om tot groot ongeluk te komen.

DE ZWAARDVEEGER.

*Een schaepje dat nooit bloed vergoot
En draagt geen wolfakleauw aan zyn poot.*

Die 't lam wil volgen op zyn treden,
Komt in dees kraam geen geld besteeden,
Want zyne vyand vreest geen kling:
En and'ren die zich vyand toonen,
Moet hy met lydsaamheid beloonen,
Zo als de Meester voor hem ging.

"D'R BLAUWE POAL"(STENEN SPREKEN)

"Jammer dat men zo weinig gevoel heeft voor historische monumenten door ze te verplaatsen", aldus J.J.Jongen in 1954.

Hier doelde hij op twee grensstenen, zoals "d'r blauwe poal" waarvan reeds melding gemaakt is in ons vorig bulletin, zonder op hun oorsprong of geschiedenis in te gaan.

De twee stenen, welke J.Jongen bedoelde, waren ergens uitgegraven omdat ze als grenspaal (door grenswijziging) niet meer noodzakelijk waren. De hardheid en kwaliteit van de stenen was van dien aard dat men ze goed kon gebruiken als "schamp-palen" ter bescherming van het midden in de straat staande wegkruis. (Gatestraat hoek Hoogstraat).

Met schappaal wordt hier bedoeld een grote harde steen welke veelal, iets schuin in de grond geplaatst, dienst moest doen om de grote karrewielen de goede weg te laten volgen zodat ze geen schade aanbrachten aan b.v. een poortingang of straathoek. Hier was het voor diegene welke met paard en wagen de bocht om het kruis niet ruim genoeg namen.

Enkele grenspalen zijn bewaard gebleven, waaronder ook de grenssteen die nu door de scholengemeenschap "Brandenberg" is geadopteerd (zie vorig bulletin).

Heemkunde komt hier van pas voor diegene die naast een jaartalopsomming bij genealogie meerdere wettenswaardigheden van de familiesamenstelling willen weten.

De in 1815 samengestelde provincie Limburg wordt in het jaar 1839 (19 april) wederom in tweeën gedeeld. Een abrupte scheuring in het Limburgse gebied, doch valt in het niet als men dit vergelijkt met de deling van de landen van Overmaze in 1661.

Het land wordt gedeeld zoals een koek, zonder pardon voor de bewoners of het grondbezit, b.v.:

Ubach over Worms	behorende tot het Land van 's-Hertogenrâde, wordt Spaans.
Nieuwenhagen	valt samen met Heerlen aan de Staatse Republiek.

Schaesberg komt aan Spanje, op'aandrag van Graaf Johan Frederik van Schaesberg (vanwege het Katholicisme).

Nieuwenhagen, een Staatse enclave in het Spaanse gebied, had een anti katholiek bewind zodat men de kerk op Spaans gebied van U.o.W. realiseerde. De benaming "Spaans kentje" (Spaanse kant) is er aan overgehouden, zo ook de kadastrale benaming "An gen ing (Aan het einde van de landsgrens). Nieuwenhagen was slechts door één neutrale weg, door de Heerlijkheid Schaesberg, met Heerlen verbonden, zoals in het Partagetractaat bepaald. Het grondgebied van de Heerlijkheid Schaesberg werd door deze neutrale weg in tweeën gedeeld, maar de inwoners mochten van deze weg onbelemmerd gebruik maken.

Deze vrije passage was de aanleiding dat deze weg de naam kreeg van "passeer- of pasweg". Hiermede was bedoeld de weg van Leenhof tot de grens met Nieuwenhagerheide.

Vanaf het Streperkruis tot aan Lichtenberg heet de weg nu nog Pasweg.

Vreemde voertuigen moesten van en naar Schaesberg tol betalen. In Nieuwenhagen gebeurde dit in het kantoor gelegen tegenover het met schamppalen beveiligde kruis. (de huidige woning van de familie Souren, Hoogstraat 177). Dit pand wordt ook nu nog door de mensen het "kantoor" genoemd.

Invoerrechten op bier, graan en vee werd geïnd door de tolbaas die het tolhuis bewoonde.

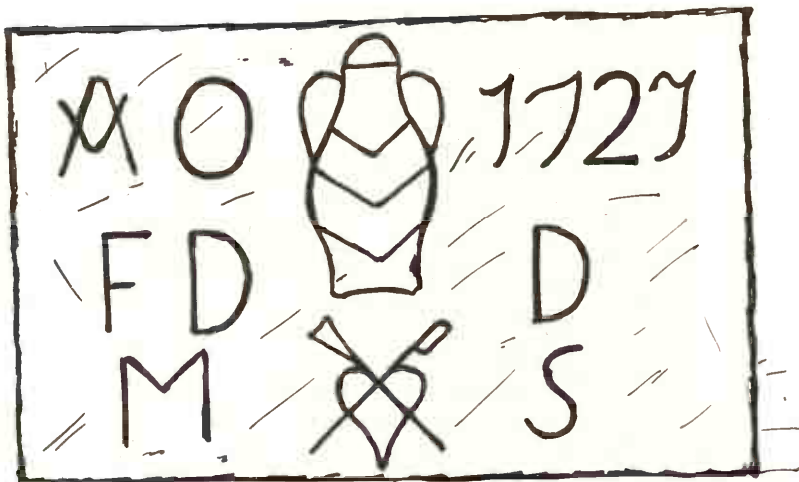
Schaesberg heeft aan haar tolhuis geen benaming over gehouden maar wel een gedenksteen in het achterhuis van de voormalige tolbaas (nu Kampstraat 4).

Hier woonde in de eerste helft van de achttiende eeuw een tolmeester van Zijne Keizerlijke Majesteit Karel VI van Oostenrijk.

Tussen haakjes; spraken we hiervoor over Spaanse gebieden en nu over Oostenrijkse, dan komt dit omdat er geen troonopvolger was bij het overlijden van Karel II van Spanje en daarom door erfenis het gebied in Oostenrijkse handen kwam.

De dienstdoende tolmeester; Frans Dirk Dortants was gehuwd met Machtildes Spierts zodat op de steen de initialen F.D.D. en M.S. zichtbaar zijn en het jaartal 1727.

Verder de symbolen van zijn bedrijf, zodat de steen ons verteld dat F.D.Dortants, naast tolgaarder ook bierbrouwer was.

Het tolhuis diende tevens als pleisterplaats of herberg waar het bier de wachttijd diende te korten.

De tolheffing bleef tot het jaar 1786 toen bij het Verdrag van Fontainebleau Schaesberg eveneens bij de Republiek werd ingedeeld en Staats werd. De neutrale-weg of Passage-weg (de verbindingsweg tussen Heerlen en Nieuwenhagerheide) is nu in moten gedeeld die vermeld staan onder de namen; Heerlenseweg, Pasweg en Kampstraat.

In overlevering blijft de herinnering aan de benaming " 't kantoer" terwijl de gevelsteen de naam en beroep van de keizerlijke dienaar aangeeft. Dat men in het vroegere Heerlense (nu Landgraafs) gebied de houten "grens-markerings-palen" door van landswapens voorziene stenen grenspalen heeft vervangen, geeft aan dat men hiermede de onderlinge twisten wilde voorkomen over het gebruik der Gemene Heide. De steen moest duidelijkheid verschaffen over de vraag tot hoever men van zowel Heerlen, Rimburch - U.o.W. en Nieuwenhagen kon gaan om de algemene heide te gebruiken.

Voor de genealogie een duidelijke splitsing der familie's, voor de gemeentelijke diensten verschillende officiële talen o.a.;

Nieuwenhagen: Nederlands,
 Schaesberg : Frans en
 Eygelshoven : Duits.

Alleen de bevolking bediende zich van het eigen Limburgs dialect, weliswaar met kleine verschillen in elk gehucht, maar voor iedereen verstaanbaar. Onze dialectgroep hoopt dit spraakgebruik levendig te houden, terwijl voor het opstellen van een familie onderzoek of stamboom ons vroeger leefpatroon een waardevolle aanvulling is bij de verworven jaartallen.

ha.er.

Zebra-sjtriehp

Ich sjton vur d'r zebra en wach...
 ich veul mich verloare,
 bin ich te vreug geboare?
 Ich kan mich nit sjikke
 in al dat gejach.

Woeë mót ich hin vur e bietje rów?
 ich weul e tiedje
 ging lüj mieë zieë.
 Ging auto's, ging brommers,
 ging zebra's mieë.
 Ich bin 't zat.
 al dat gesjpow.

Dan, endlich is de sjtroat ins vri-j...
 ich ren eruëver,
 zoe zieër, wie ich kan,
 mar ich weet, wen ich
 gliekke d'r trükweg han,
 dan begint de ieëlend
 wer óbbenuj.

E.M.-C.

NIEUWENHAGEN CA.1839

Dit ter gelegenheid van het feit dat het 150 jaar geleden is dat Belg.en Ned. Limburg gescheiden werden. Onwillekeurig zoekt men toch naar feiten die zich rond die tijd hebben afgespeeld.

Bij de Belgische opstand in 1830 stond bijna heel Limburg aan de zijde van de Belgen. Ook Nieuwenhagen heeft negen jaar lang van 1830 tot in de loop van 1839 deel uitgemaakt van het nieuwe Belgische Koninkrijk.

Nieuwenhagen als gemeente was ontstaan onder het Franse bewind, als zelfstandige parochie ontstond het eveneens onder buitenlands bewind, nu echter onder het Belgische.

Bij besluit van de bisschop van Luik van 19 april 1831 werd Nieuwenhagen een zelfstandige parochie. Van de gevoelens der inwoners van Nieuwenhagen bij de aansluiting van Limburg bij België is in de archieven niets te merken, dit in tegenstelling tot sommige andere gemeenten.

Ingevolge het besluit van het gouvernement provisoire van 8 oktober 1830 moesten de notabelen (Zij die een bepaalde som aan belastingen betaalden en zij die een vrij beroep uitoefenden) een burgemeester, assessoren en raadslieden kiezen. Met de Belgische gemeentewet van 30 maart 1836 traden nieuwe bepalingen in werking en verviel ipso facto het zojuist genoemde gouvernementalsluit van 8 oktober 1830.

In deze wet werd de gemeenteraad en niet meer de burgemeester op de voorgrond geplaatst.

De raadsleden werden door de kiesgerechtigde inwoners gekozen en wel rechtstreeks, de burgemeester en de schepenen werden door de koning uit de leden van de raad benoemd.

De termijn van zitting van de gekozenen en benoemden was zes jaar. Om de drie jaar zou de helft der raadsleden aftreden. De schepenen behoorden voor de ene helft bij de eerste en voor de andere helft bij de tweede reeks.

De burgemeester bij de tweede.

Het aantal raadsleden, inclusief de burgemeester en schepenen was afhankelijk van het aantal inwoners en bedroeg 9 in gemeenten tussen 1000 en 3000 inwoners, de categorie waartoe Nieuwenhagen behoorde, dat volgens de gemeentebegroting van

1836, 1078 inwoners telde.

Bij de eerste verkiezingen in Nieuwenhagen werd J.A.Borghans tot burgemeester gekozen. De laatste burgemeester onder Nederlands bewind, M.J.Keybets, werd tot assessor gekozen.

Helaas zijn de verkiezingsstukken uit 1830 niet bewaard gebleven. Dit in tegenstelling tot de stukken van de verkiezingen van 1836, die de gemeenteraad voor het eerst op de voorgrond plaatste bij het besturen van gemeenten.

Deze stukken uit 1836 leren ons, dat men in Nieuwenhagen nogal moeite had met de toepassing van de voorschriften van de nieuwe gemeentewet. Er zijn drie keer verkiezingen nodig geweest om een voltallige raad bijeen te krijgen.

Na twee geannuleerde verkiezingen werd bij de derde verkiezing een negende raadslid gekozen.

Tot burgemeester werd benoemd M.J.Keybets, die reeds van 1823 tot aan de belgische opstand in 1830 burgemeester was geweest en in 1830 tot assessor was gekozen.

Van 1830 tot 1836 was Johan Anton Borghans burgemeester geweest.

In 1835 ontving burgemeester Borghans een kleine beloning uit de gem. kas. "Ze is lang niet toe-reikend voor een ambtenaar, die met zulk een vlijt en oplettendheid zijn gemeente bediende en de inwoners zoveel mogelijk zoekt te beschermen en geen moeite spaart om voor het welzijn van de ingezetenen te zorgen".

Wegens zijn verdiensten acht de raad van Nieuwenhagen het billijk zijn tractement voor 1836 van 64 frank tot 106 frank te verhogen.

Ingevolge het Londens tractaat van 19 april kwam de ene helft van Limburg aan België en de andere helft bij Nederland.

In de samenstelling van het plaatselijk bestuur kwam voorlopig geen verandering.

De eerste mutatie had plaats toen J.W.Boermans bij koninklijk besluit van 26 december 1842 tot burgemeester werd benoemd als opvolger van M.J.Keybets.

Geen vlag 23 mei 1841.

"In de gemeente Nieuwenhagen is geen Nederlandsche Nationale vlag voorhanden en is tot nu toe niet

aanwezig geweest. Maar eventueel heeft de Heer Ontvanger Janssen, die het Bureau der Directe Belastingen ad interim bedient, een vlag voorhanden, waarvan wij reeds gebruik maakten op 28 februari 1841, geboortedag van Zijne Koninklijke Hoogheid.

Bij aankomst van zijne Majesteit in dit gewest, zullen wij van dezelfde vlag gebruik maken, zegt de Burgemeester van Nieuwenhagen.

Voorals de Nieuwenhagers iets nodig hadden, b.v. subsidie, wisten ze met de honingpot te werken.

Dat bleek al in 1819 toen men geld vroeg bij provincie en rijk om een put aan te kunnen leggen. In 1839 wilde men een gemeentelijke school oprichten en vroeg/die men meende te krijgen, zoals in een schrijven uit 1841 staat; "wij nog Oude Vaderlandsche Kinder zijn, en nooit hoegenaamt geen deel genoomen hebben aan de Belhaamers."

/subsidie

Uit: Enkele aantekeningen over de gemeente Nieuwenhagen en haar verleden.

Verdere gegevens van H.J. Spierts uit Simpelveld.

Wiel Beckers.

Zit ieër trük van vakans?
Hat ieër alles nog gans?
Gee pech gehad?

Vreëm kos good verdrage?
En hant uch de blage
vöel sjpas gemak?

Zit ieër good oehtgerès?
of makt nujje sjtress
uch 't leëve sjwoar?

Dan lekg vanaaf hÿj
wer get kwartjes ópziej
vur 't anger joar.

E.M.-C

BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

September 1989

nr. 3

5de Jaargang

In dit september nummer staan zeer belangrijke artikeltjes en we hopen dat elk lid deze zal lezen.

Om te beginnen blz. 103 de excursie naar Keulen. Zelfs diegene die om de een of andere reden verhinderd is, zal dit artikel belangstellend lezen. En degene die deelneemt zal beslist de bijgevoegde strook direct invullen.

Dan op blz. 111, een mededeling van het bestuur. Hier spreekt onze voorzitter over onze huisvesting (zeer belangrijk) en de lezing over de bokkerijders. Deze mag niemand missen. Noteer die datum.

Op blz. 113 onze sectie Genealogie. Deze is springlevend.

En dat Romeins beeldje op blz. 115. Heerlijk zo'n prachtbeeldje en dat hier in Landgraaf.

Dan komt die nieuwe sectie Foto en Film. Zelfs dat zal beslist enkele personen interesseren.

Ze staan niet voor iedereen in de volgorde van belangrijkheid, maar dat komt omdat wat de een belangrijk vindt dat dit voor een ander op de 3de of 4de plaats komt.

Lees dit Bulletin eens aandachtig door en dan zal 't niemand verwonderen dat het O.C.G.L. nog steeds groeit.

SEKTIE DIALECT.

Sinds in ons vanouds zo kille kikkerlandje de tropen hun intrek genomen hebben, zijn we ook ellenlange stesta's gaan houden..Wie heeft er nog gewerkt? Die mag zijn (of haar) vinger opsteken.

In ieder geval zijn in deze vakantie bij de meesten van ons de aktiviteiten in de kiem gesmoord.

Wij hebben ons nog zwoegend en zwetend door de vragenlijst heen geworsteld, die over dialectwoorden in verband met kerkgebouw - en interieur enz. handelde.

Wij hebben ze, zoals men zegt "naar eer en geweten" ingevuld.

En nu, weer aan het werk, mensen; de avonden worden langer, we gaan weer binnenskamers leven, we zullen weer hard gaan stoken, opdat het Lima-gas niet failliet moge gaan...en we zullen met z'n allen proberen om het dialect (alsook de dialect-klub) weer nieuw leven in te blazen! Afgesproken? De agenda staat bol.

OPROEP

U hebt elders in dit Bulletin kunnen lezen dat er een nieuwe Sektie;"Film en foto" is.

Deze sekte gaat zich o.a. bezig houden met het meken van diaserie's over Landgraaf, waar de sekte Monumenten mee begonnen was.

Natuurlijk zijn er personen die zich hiervoor interesseren en graag iets meer willen weten over het "Hoe en Wat".

Het lijkt mij het beste om donderdag 14 sept.a.s. om 20.00 uur voor de eerste keer bij elkaar te komen op de Kempkensweg nr. 2.

Dan spreken we af welke avond het beste uitkomt voor verdere bijeenkomsten en waar dat zal zijn.

Chr.Verbunt.

EXCURSIE NAAR KEULEN

Op zaterdag 7 oktober organiseert het OCGL een dagtocht naar Keulen. Deze stad heeft in het verleden sterk haar stempel op onze regio gedrukt. Het was (en is nog) de grootste stad in onze omgeving. Soms leek het erop dat we opgeslorpt zouden worden door deze stad en ternauwernood konden we dan ontkomen. In 1288 werd de bisschop van Keulen verslagen door Jan van Brabant, waardoor de landen van Overmaas, waartoe het land van Hertogenrade behoorde, onder de invloed kwam van Brussel. De sterke Spaanse en Oostenrijkse Habsburgers zorgden er voor dat dit zo tot 1800 bleef. Dan bezetten de Fransen onze gebieden, maar als deze verslagen zijn, melden zich naast de Hollanders ook de Pruisen, die de baas zijn in het Rijnland (Keulen).

Hoogtepunten in het bestaan van de stad Keulen zijn de tijd van de Romeinen en de tijd van de Middeleeuwen.

DE ROMEINEN.

De Romeinen, bewoners van de stad Rome, waren gedurende meer dan 500 jaar de heersers van de hele wereld. Tussen 300 en 200 vóór Christus versloegen zij Carthago. Tot dan was de heerschappij over de wereld in handen geweest van volken uit het Midden-Obsten, van Babyloniërs, Egyptenaren en Grieken, maar vanaf 300 v.C. sprak men over die machtige Republiek, in het Westen, waar niemand zich de kroon opzette en niemand zich in purper kleedde. Spaarzin en soberheid behoorden tot de hoogste deugden van de Romein.

Maar als de macht en rijkdom groter worden, loopt het gouden tijdperk van de edele Republiek ten einde. Dan wordt consul Julius Caesar dictator voor het leven (60-44 vC).

Hij is zelf een groot organisator, vormt een nieuw degelijk bestuur, hervormt de rechtspraak en de landbouw, laat nieuwe wegen aanleggen en beveiligt de grenzen van het immense rijk. Hij voert een nieuwe kalender in, en vereeuwigd zijn naam in de maand Juli. Hij is de eerste die munten laat slaan met zijn beeltenis. Als hij in 44 vC vermoord wordt door republikeinen, is Rome rijp voor het

keizerrijk, dat dan ook begint met Caesar = keizer Augustus (27 vC - 14 nC).

Zijn regering is het hoogtepunt van de Romeinse heerschappij. Het rijk dat hij bestuurt zal 400 jaar stand houden. En hoewel na hem alle mogelijke soorten keizers komen, van wijze vorsten tot waanzinnige moordenaars, toch blijven de Romeinen heersers over de wereld, totdat het rijk inzinkt onder het geweld van de Volksverhuizing.

Colonia Claudia Ara Agrippinaium betekent; de Romeinse stad, gesticht ten tijde van keizer Claudius (41-54), die in het bezit is van een offertafel, door diens vrouw Agrippina.

CCAA, zo staat de naam van Keulen aangegeven op oude kleitafels.

In 53 vC was consul Julius Caesar met zijn legioenen in onze streek verschenen. Na heftige strijd, die hij in zijn boek "de bello gallico" beschrijft, weet hij de Germanen aan deze zijde van de Rijn te onderwerpen. Aan de Rijn vestigt hij een verdedigingslinie, die bestaat uit een aantal versterkte plaatsen: Keulen, Mainz, Xanten.

Waar nu de Keulse Rijnsoever is met Dom en musea, bevindt zich over een afstand van enkele kilometers een verhoging van ca. 10 meter. Daar stichtten de Romeinen in 39 vC een versterkte legerplaats. Vandaar uit trokken ze over de Rijn. Weliswaar drongen de zonen van keizer Tiberius, o.a. Germanicus ver door in het Germaanse gebied, zelfs tot aan de Elbe, maar zij leden ook zware nederlagen. Uiteindelijk besloten zij zich terug te trekken achter de Rijn, waar ze een verdedigingslinie aanlegden, die definitief was.

Deze Limes liep ook langs de Donau. Agrippina, een dochter van Germanicus, die in 15 in de legerplaats Keulen geboren was en intussen vrouw van keizer Claudius geworden was (zij is de moeder van keizer Nero) geeft Colonia stadsrechten en zij laat een stadsmuur bouwen.

De stad groeit snel. Aan het hoofd staat een praetor. Zijn paleis is, in de laatste oorlog totaal verwoeste stad, opgegraven. Men kan dit praetorium bezoeken. Het ligt vlak bij het Rathaus in de Kleine Budengasse. Men kan daar ook lopen

door het Romeinse afwaterkanaal. De stad Keulen ontving ten tijde van de Romeinen haar drinkwater uit de Eifel. Over een afstand van 80 km slingert deze drinkwaterleiding door de Eifel. Men kan haar o.a. zien in de buurt van het plaatsje Urft.

Keulen werd de belangrijkste stad van de Romeinse provincie Belgica. Door de hoofdstad Rome werden de provincies beschouwd als de "buit van het Romeinse volk". Zij dienden om Rome te voeden en te kleden. Dit was toendertijd de algemene opvatting: de overwonnenen moesten sterven of slaaf worden. De praetoren deden zich dan ook in het algemeen kennen door een onverzadigbare machtswellust. Op winst beluste zakenlui stonden hen terzijde. De Romeinen plachten immers staatsinkomsten en openbare werken te verpachten aan de meest biedenden, die op hun beurt de plaatselijke bevolking uitzogen. Caesar wist paal en perk te stellen aan deze bloedzuigerij. Zijn opvolger Augustus kon hiervan de vruchten plukken. Daardoor ontwikkelden de provincies zich voorspoedig.

In Rome wordt de geniale Augustus dan opgevolgd door naar waanzin neigende keizers; Tiberius, Galigula, Claudius en Nero (54-68). Het wekt verbazing dat ondanks deze waanzinnige moordenaars de provincies zich zo voorspoedig ontwikkelen. Misschien ligt de verklaring hiervan in het feit dat de keizers geen tijd hadden voor uitbuiting van de provincies, waardoor deze zich onder goede praetoren voorspoedig konden ontwikkelen. Dit zal ook te danken zijn geweest aan de voortreffelijke wegen = heerbanen, die de Romeinen aanlegden, waarover niet alleen legeren zich met hoge snelheid konden verplaatsen, maar ook handelaars allerlei waar verplaatsten van de ene naar de andere plaats. Meerdere wegen vertrokken vanuit Keulen. Zo liep een heerbaan over Zülpich naar Trier en verder naar Reims. Een andere weg liep over Hohe Strasse en Schildergasse door de Aachener Strasse naar Jülich, ging bij Rimbürg over de Worm, passeerde Coriovalum (Heerlen) en Trajectum (Maastricht), ging dan via Tongeren door het Brabantse land om uit te komen in Boulogne sur Mer, de haven aan de zee, vanwaar men kon oversteken naar de provincie Brittania.

Langs deze wegen begroeven de Romeinen hun doden en richtten zij gedenktekens op. Hiermede herinnerden zij voorbijgangers aan de doden. Later richtten de Christenen boven deze graven kerken op; b.v. Sankt Ursula, S.Gereon, S.Severin.

Van deze rijke Romeinse stad krijgen we in het Römisch-Germanisches Museum een voortreffelijke indruk. Aangezien er overal audio- en videoapparatuur staat, is een gids niet nodig.

DE MIDDELEEUWEN.

Als na de Volksverhuizingen omstreeks 500 het westelijke deel van het vroegere Romeinse Rijk weer enigzins tot rust is gekomen, nemen de Franken vanuit Noord-Frankrijk de macht over onze streken over. Hun macht breidt zich onder Merovingers en Karolingers uit om onder Karel de Grote een hoogtepunt te bereiken. Hij wordt in 800 door de Paus tot Romeins keizer gekroond en is dan heerser van het hele West-Romeinse Rijk. Zijn belangrijkste stad is Aken, waar hij zijn Pfalts vestigt.

Daar bouwt hij een van de beroemste kerken van de wereld, de OKTAGOON, waar gedurende honderden jaren de duitse keizers zijn gekroond.

Keulen is intussen weer tot grote bloei gekomen, daar woont immers nog altijd de aartsbisschop, waartoe ook bisdommen als Utrecht en Luik horen. Maar bovenal is de opbloei van Keulen te danken aan de komst van de relikwieën van de Heilige Driekoningen. Als de Rooms/Duitse keizer Frederik Barbarossa, (opvolger en bewonderaar van Karel de Grote, zie Barbarossaleuchter in Aken), die regeerde van 1152-1190, Milaan veroverd, ontvangt zijn kanselier, Rainald von Dassel, bisschop van Keulen, de beenderen van de H.Driekoningen. Rainald brengt deze met veel moeite over de Alpen. In Keulen worden ze door tienduizenden ontvangen in Sankt Maria im Kapitol, de kerk van de burgerij. Maar de bisschop vindt dat ze daar niet thuis horen en ontwerpt plannen voor de bouw van een nieuwe Dom.

Op de plaats waar nu de dom staat, in het noorden van de lage romeinse heuvel aan de Rijn, die de Romeinen had herinnerd aan de zeven heuvels van hun eeuwige stad Rome, hadden deze in de tweede eeuw een ara, een tempel, gebouwd. Later komt hier een kerk van de bisschop, getuige het grote doopbekken uit de 4de eeuw dat zich aan de oostzijde van de tegenwoordige dom bevindt.

Onder Karel de Grote is Keulen de zetel van een grote kerkprovincie en wordt een nieuwe Dom gebouwd, de Hildeborndom. Maar als Rainald de relikwieën van de Driekoningen naar Keulen heeft gebracht, komt een enorme stroom van pelgrims op gang.

Voor ons is niet meer begrijpelijk hoe de aanwezigheid van deze relikwieën honderd-duizenden pelgrims naar Keulen trok. Iedereen vond het zijn plicht deze relikwieën te zien.

Als de Duitse keizer in de Pfaltskapel van Karel de Grote tot keizer is gekroond, schrijdt hij over de tegenwoordige Katschhof naar het paleis, de aula regia, waar het koningsmaal genoten wordt en dan reist hij naar Keulen om de echte koningen te bezoeken, want dan pas kan hij zich een ware koning noemen, aan hen ontleent hij zijn macht.

De Middeleeuwer vat de geloofsbelijdenis letterlijk op: "ik geloof in de verrijzenis van het lichaam. Ook als je gestorven bent en de ziel je verlaten heeft, bezit je hier op aarde je lichaam, dat herenigt zal worden op de dag van de verrijzenis.

Met welke eerbied moet je dan niet het lichaam van de heiligen bejegenen?

Duizenden trekken naar Jacobus in Compostella en naar de Driekoningen in Keulen.

Het kan niet anders. Keulen moet een nieuwe Dom bouwen, de grootste van de wereld.

In 1248 wordt een begin gemaakt. Het zal geen romaanse kerk worden, waarvan er in Keulen wel 10 gebouwd zijn. Er is vanuit Frankrijk een nieuwe bouwwijze ontstaan, dit worden gebouwen die licht en rank tot in de hemel rijken, de gotische bouwstijl.

Voorbeeld voor Keulen zijn Notre Dam in Parijs, Amiens en Reims.

Zoals in de middeleeuwen gebruikelijk was, werd begonnen met het koor. Daarin moest immers de Driekoningenschrijn komen, die evenals de Servaaschrijn in Maastricht en de Karls- en Mariaschrijn in Aken, uit de werkplaats van Nicolaas van Verdun komt. In 1322 is het koor klaar en wordt 't voorlopig dichtgemetseld. Men begint met de bouw van het zuidelijk langsschip en met de zuidelijke toren, maar de kosten zijn zo hoog dat men niet veel verder komt dan de derde laag. De torens moeten 160 meter hoog worden, dat is dubbel zo hoog als de Franse voorbeelden, hun massa is 8 keer zo groot.

Stad en kerk kunnen de kosten niet meer opbrengen en omstreeks 1560 (denk aan reformatie) stopt de bouw definitief.

Drie honderd jaar wordt niet gebouwd. Men zei "dat de Dom nooit klaar komt, als dat gebeurt vergaat de wereld". In de tijd, die daarna komt, de Barok, verafschuwt men de barbaarse gotiek. Het duurt dan ook tot de tijd die men de Romantiek noemt als er weer belangstelling voor de gotische bouwkunst komt. De Pruisische koningen en keizers, die na Napoleon baas zijn geworden in het Rijnland, protegeren, bedacht op nationale roem, de bouw. Op 15 oktober 1880 is de dom eindelijk klaar.

Het grondplan heeft de vorm van een kruis, het langsschip loopt van west (de torens) naar oost (het koor). Opkijkend naar het altaar ziet men dus de opkomende zon.

Het geheel streeft naar boven. Dit verticalisme, dit opstijgen naar de hemel, wordt in geen kerk zo benadrukt als in deze dom. Zoals overal in de gotische dom wordt geen direct daglicht toegelaten, 't licht komt door gebrandschilderde ramen

De lengte van het schip is 144 m, de breedte van het schip in 44 m en de hoogte eveneens 44 m. De totale breedte is 88 m. Er kunnen 25.000 mensen in de kerk.

Laten we vooral kijken naar:

Buiten: Vanuit het museum lopen we langs de mooiste zijde van de dom, de naar de stad gekeerde zijde, de Zuidgevel. Deze is rijk versierd. De Westfassade met zijn beide torens van 160 m. is een van de indrukwekkendste bouwwerken, die mensen ooit gemaakt hebben. Op 't plein ligt een copie van een kruisroos, die zich bovenop de torens bevinden (8,65 m.)

Binnen: -laat vooral de enorme afmetingen op je inwerken. Er kunnen 25.000 mensen in deze kerk. Toch is ze niet gebouwd voor de mensen (zoiets is niet te warmen), maar voor God, alles streeft naar boven.

We lopen naar links, in het noordelijk dwarsschip staat nu het Klarenaltar (21) een vleugelaltaar uit de 14de eeuw, stond vroeger achter het hoofdaltaar.

Verder lopend passeren we het Mariabeeld in het Noordelijk dwarsschip (23). Veel kaarsen, het nauwelijks 60 cm hoge houten genadenbeeld (17de eeuw) is omhangen met allerlei siersels.

Vervolgens lopen we onder het nieuwe orgel door in de kooromgang. In de eerste kapel, de Kruiskapel, zien we een van de belangrijkste kunstvoorwerpen uit de dom: het GEROKRUIS (35), een van de oudst bekende houten kruisen, (970). Maar niet de ouderdom is het belangrijkste, veeleer de grote kracht, waarmee het gezicht lijden en smart uitdrukt.

In de Sacramentskapel de Mailänder Madonna (40) (1320)

We passeren vervolgens een aantal kapellen met waardevolle kunstvoorwerpen (40-61).

Tevens een aantal grafmalen van bisschoppen.

Driekoningenschrijn. Hierin de in 1164 uit Milaan afkomstige beenderen van de H.Driekoningen. De schrijn heeft de vorm van een Romaanse basiliek.

Het beroemde Dombild van Stefan Lochner (ca.1450) (64)

Tenslotte de H.Christoforus (=Christusdrager),
 in 't Zuidelijk dwarsschip (28)
 Hij was zo sterk dat hij alleen de allermachtigste
 wilde dienen. Hij droeg reizigers van de ene naar
 de andere oever van de rivier. Zo melde zich ook
 een kleine jongen. "Wilt u mij ook overzetten".
 Toen Christoforus met de jongen op zijn schouders
 door het water liep, werd deze alsmaar zwaarder
 "het is alsof ik de hele wereld op mijn schouders
 tors" en hij kreeg als antwoord: "je draagt Chris-
 tus, de heer van de wereld"
 Zo heeft hij de machtigste gevonden. (15de eeuw)

W.R.

LEZING

Op woensdag 4 oktober zal om 20.00 uur de heer
 drs. Th. Raets een lezing met dia's verzorgen
 in het clubhuis "de Paddestoel" aan de Beatrix-
 straat 31A in de kern van Nieuwenhagen over het
 onderwerp:

"Aardewerk in Brunssum"

Het is ons een genoegen onze leden en andere
 belangstellenden voor deze lezing uit te nodigen.

O.S.Kuyl

secretaris
 heemkundevereniging O.C.G.L.

VAN HET BESTUUR

Vooreerst een verheugend bericht. In de bestuursvergadering van 3 juli 1989 is besloten een nieuwe sectie in het OCGL te vormen t.w. de sectie: FILM en FOTOGRAFIE.

Deze sectie hoeft niet van onderop te beginnen, want de leden zijn al jaren actief geweest in de al jaren bestaande S.A.S. (Schaesbergse Amateur Smalfilmers). Ook in de vroegere gemeente Schaesberg waren zij al actief.

Uns bestuurslid de heer Verbunt is de voorzitter. Ieder inwoner van Landgraaf weet dat hij en mevr. Nederpel altijd present zijn om gedenkwaardige gebeurtenissen, waar die ook in Landgraaf plaats vinden, op de gevoelige plaat vast te leggen. We wensen de leden van de nieuwe sectie toe dat zij zich snel zullen thuisvoelen in het OCGL. Misschien zijn er OCGL-leden die graag lid willen worden van deze sectie. Bel dan de heer Verbunt of mevr. Nederpel (tel.317929).

Het zal de leden bekend zijn dat de heer Kuyl voornemens is over enige tijd het secretariaat over te geven aan een jongere kracht. Het bestuur is blij dat de heer J.Bosch, wonende aan de Kampstraat 26 bereid is de heer Kuyl als 2de secretaris bij te staan. Zodoende krijgen we twee nieuwe bestuursleden t.w. mevr. Nederpel voor de sectie Film en foto en de heer Bosch.

Uiteraard moeten deze benoemingen nog bekrachtigd worden in een Ledenvergadering. Nu is in de vorige ledenvergadering de wens uitgesproken per jaar 2 ledenvergaderingen te houden. Het bestuur heeft dan ook besloten de volgende Ledenvergadering te houden op dinsdag 24 oktober 1989 te 19.30 in het Tarcisiushome in Nieuwenhagen.

Het bestuur heeft ook gesproken over de pogingen die vanuit het OCGL gedaan worden om in Landgraaf een museum te vestigen.

Een gemeente met 40.000 inwoners schiet wel erg tekort als er geen gebouw is waar voorwerpen, die van historisch of esthetisch belang zijn, bewaard worden.

Ook het OCGL zoekt een gebouw, waar allerlei activiteiten tot ontplooiing kunnen komen. Trouwens, vrijwel iedere gemeente die zich respecteert, heeft zo'n gebouw.

In Limburg bezitten we 45 musea, verdeeld over 30 gemeenten. Landgraaf ontbreekt. We zijn naarstig op zoek naar een gebouw en we hebben een aantal gebouwen op het oog. We krijgen veel medewerking van 't Gemeentebestuur, zodat we goede hoop hebben dat we in 1990 beschikken over een eigen gebouw resp. historisch centrum.

Een probleem hierbij vormen de financiën. We zijn gestart met de vorming van een fonds. Uit de rente die we hieruit ontvangen willen we dan de exploitatie financieren. Belangrijk in deze is het aantal leden van het OCGL. We hebben er nu ca. 130. Dat moet beslist groter worden. Laten we nog eens allemaal in onze buurt rondkijken en belangstellenden vragen lid te worden. Voor f.20,-- per persoon per jaar of voor f.25,-- per gezin wordt toch heel wat geboden.

Op 17 november spreekt de heer Augustus over:
"Hebben de Bokkerijders werkelijk bestaan"?
 Deze avond wordt gehouden in CARRE, Hoofdstraat
 Schaesberg.

En elders in dit Bulletin vindt U een en ander
 over de excursie naar Keulen op 7 oktober.

Wiel Ringens
 voorzitter.

D I N S D A G 24 O K T.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

in St. T A R C I S I U S.

GENE ALOGIE & STREEKGESCHIEDENIS

Het is al weer een jaar geleden dat ik mij als voorzitter van de sectie genealogie en streekgeschiedenis tot U gericht heb in ons bulletin. Er is inmiddels veel gebeurd. Ik heb mijn studie succesvol afgesloten en Harrie Heugen heeft mij het afgelopen jaar op een deskundige wijze vervangen als voorzitter van onze sectie. Ik wil hem bij deze dan ook hartelijk danken voor zijn toelozende inzet.

Ook binnen de sectie is dit jaar veel gebeurd. Wij hebben twee nieuwe leden erbij gekregen, zodat we nu zestien vaste leden hebben die nagenoeg elke bijeenkomst, excursie of lezing aanwezig zijn. Sinds onze oprichting in 1987 zijn er gelukkig alleen maar leden bijgekomen, er is er niet een die vertrokken is. Wij hopen deze koers in de toekomst dan ook voort te kunnen zetten.

We hebben dit jaar gezamenlijk weer heel wat activiteiten ondernomen.

In januari heeft May Quaedflieg een avondvullende lezing verzorgd over zijn boek: "Tussje Krismes en Sint Berb", wat eind vorig jaar is verschenen. Het was een interessante avond, waar onder andere werd belicht de problematiek m.b.t. het uitwerken en publiceren van gegevens die je als genealoog door de jaren verzamelt.

In maart brachten wij een bezoek aan het Rijksarchief Limburg te Maastricht.

Wij werden door Mw. Roks, medewerkster van het Rijksarchief rondgeleid door de diverse afdelingen. Er werd aandacht besteed aan de kaarten- en charterverzameling, het depot, de bibliotheek en de restauratie-afdeling (waar beschadigde stukken worden gerepareerd).

Deze rondleiding is zo goed bevallen, dat we besloten hebben, ze in het komend winterseizoen nog een keer te herhalen.

In juni heeft Mw. Esser-Plum, een genealoge uit Herzogenrath, ons iets verteld over genealogie in Duitsland. De nadruk lag bij deze lezing vooral op de toegankelijkheid van de diverse duitse archieven en de regels waaraan men zich in deze dient te houden.

Ook toonde zij nog enkele boeken en copieën van archiefstukken uit haar eigen collectie.

Verder hebben wij een zogenaamde "knipseldienst" opgestart. Dit houdt in dat een aantal leden van onze sectie alle overlijdensadvertenties uit het Limburgs Dagblad en de Limburger uitknippen. Daarna worden ze alfabetisch-lexicografisch ge-archiverd.

Ze bevatten voor genealogen allerlei interessante gegevens zoals overlijdensdatum en -plaats, leeftijd, gezinssamenstelling en soms ook een soort levensloop.

Door deze advertenties te verzamelen ontstaat er na verloop van tijd een verzameling gegevens, die als een soort naslagwerk kan worden geraadpleegd.

Naast al deze activiteiten hebben een aantal van onze leden zitting in diverse werkgroepen. Het zou in het kader van dit artikel te vervoeren om over de werkzaamheden van deze werkgroepen te berichten.

Ik wil nu nog iets over het winterprogramma van onze sectie vertellen, hoewel het op dit moment nog niet geheel bekend is.

Vast staat dat er in ieder geval twee lezingen en twee excursies op het programma staan, waarvan de onderwerpen nog nader dienen te worden bepaald in overleg met de leden van onze sectie. Verder starten wij een opfriscursus paleografie (oude handschriften) onder eigen beheer.

Daarnaast zal het verzamelen van bidprentjes worden geïntensiveerd en zal de knipseldienst verder worden opgebouwd.

Naast al deze activiteiten zal ieder lid natuurlijk werken aan zijn eigen genealogie, zodat men kan concluderen dat we ons het komend winterseizoen niet hoeven te vervelen, integendeel, we zouden allen wat meer tijd kunnen gebruiken.

M.M.H. Heijen.
Voorzitter.

ROMEINS VOTIEFBEELD GEVONDEN

De dertiende is voor veel mensen een ongeluksgetal. Echter niet voor vier jongens uit Waubach. Want op 13 mei 1989 vonden zij in het bos in Rimborg een Romeins beeldje van het type zoals deze toender-tijd als votiefaltaar dienst deden. De steen lag met de rugzijde naar boven gekeerd en eerst na- dat de jongens de steen omdraaiden zagen ze dat ze met een in steen uitge- houwen voorstelling te ma- ken hadden.

Met z'n vieren hebben zij de behoorlijk zware steen, om beurten, gedragen en naar huis gebracht. Eerst toen drong het langzaam tot hen door wat ze ge- vonden hadden.

Verschillende instanties werden van de vondst in kennis gesteld. Ook het O.C.G.L. in Landgraaf werd gewaarschuwd. Cris Verbunt en Wiel Beckers hebben een afspraak gemaakt en zijn het beeld gaan bewonderen. Cris zorgde voor de dia's en Wiel voor de nodige gegevens.

Het beeld is uitgehouwen in Nievelsteiner zand- steen. Opvallend is de rode teint van de steen, die op verschillende plekken op de steen nog eens extra naar voren komt.

De afmetingen bedragen globaal; hoogte x breedte x diepte respectievelijk 42 cm x 22 cm x 16 cm.

De rugzijde van de votiefsteen is ruw bekapt.

De voorzijde toont een schaars gekleed atletisch en robuust persoon.

Hij draagt, naar Romeinse gewoonte, een doek over de linker schouder.

Opvallend zijn de lange haren.

De rechterhand steunt op een vierkante pilaar.

In de linkerhand houdt hij een tuilvormig voorwerp vast.

Wat dit precies is, kon nog niet met zekerheid vastgesteld worden aangezien van het bovendeel van de steen een klein gedeelte ontbreekt.

Er is later nog naar brokstukjes op de vindplaats gezocht, echter zonder resultaat.

De figuur, waarvan we nog niet weten wie het voorstelt, draagt als voetbekleding aan de linkervoet waarschijnlijk een laars. Aan de rechterschoen is van een laars practisch niets te zien.

Het hoofd van de persoon vertoont putjes en is ongeaccentueerd.

Is het beeld niet helemaal afgewerkt geweest? Opvallend is dat één zijde van de steen gepolijst is. Dit zou er op kunnen wijzen, dat de steen als slijpsteen werd gebruikt.

Al met al een zeer unieke vondst waarvan later nog meer gegevens bekend zullen worden.

De namen van de jongens, die de votiefsteen gevonden hebben, moeten natuurlijk ook bekend worden; Daniël Hodenius 15 jaar, Guys Gielen 14 jaar, Bas Gielen 12 jaar en Pie Brasseé 12 jaar.

De jongens waren natuurlijk apetrots en terecht vonden wij.

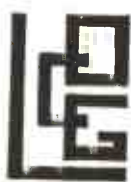
"Als wij zoiets gevonden hadden", aldus Cris, "zouden we van verwandheid naast onze schoenen lopen".

De jongens gnuifden.

De votiefsteen is voor verder onderzoek door dhr. Horbach uit Vijlen meegenomen naar Maastricht. (volgens de laatste informatie).

Wiel Beckers.

H.A.J. Dortants
Eygelshovenerweg 25
6374 KB LANDGRAAF NL
Tel. 045-315315

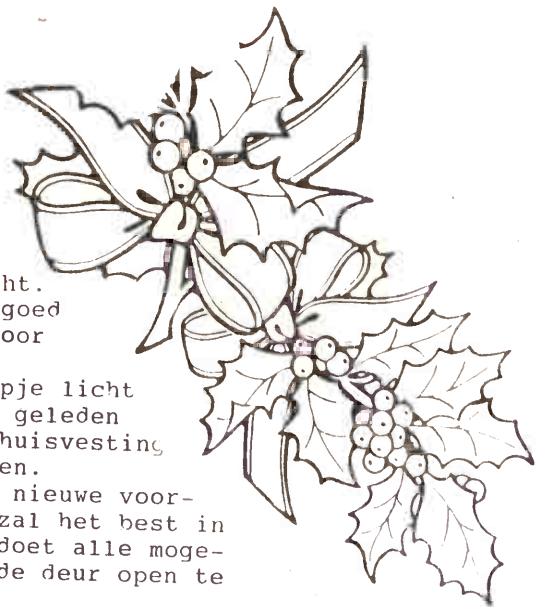
BULLETIN

Oudheidkundig Cultuurhisto-
risch Genootschap Landgraaf

December 1989

nr. 4

5de Jaargang.

1990 komt in zicht.
Het belooft een goed
jaar te worden voor
het O.C.G.L.

Het smalle streepje licht
dat wij een jaar geleden
zagen voor onze huisvesting
is breder geworden.

Als het aan onze nieuwe voor-
zitter ligt dan zal het best in
orde komen. Hij doet alle moge-
lijke moeite om de deur open te
breken.

Wij wensen hem heel veel sterkte.

De Genealogie komt uit met een boek-
werk betreffende de Franse tijd en hierop
volgt een boekwerk waarvan de kiel reeds gelegd
is en handelt over Kruisen en Kapellen in Land-
graaf. Dit is geschreven door H.Rade en hij heeft
een volgend werk betreffende de straatnamen van
Landgraaf reeds in bewerking

We kunnen het eerste jaar dus vooruit.

PRETTIGE KERSTDAGEN en GELUKKIG EN VOORSPOEDIG 1990.

VAN HET BESTUUR.

- 1) Op 3 oktober j.l. ontvingen burgemeester Coenders en wethouder Heinrichs het eerste exemplaar van het boek; "de Franse Volkstelling van 1796 in de toenmalige gemeenten Nieuwenhagen, Rimborg, Schaesberg en Ubach over Worms".

Deze z.g. Franse lijsten zijn bewerkt door de Sectie Genealogie van onze Heemkundevereniging. Zij hebben de gegevens, die deze Volkstelling opleverde, waar nodig, vertaald en herschreven. En vervolgens hebben ze er een kloek boekwerk van gemaakt.

Ongetwijfeld zal het de aandacht trekken van hen, die in 't boek een of meer voorouders aantreffen.

Ook voor nieuwe inwoners van Landgraaf is dit boek erg interessant, daar zij door lezing van dit boek vertrouwd raken met een belangrijke episode uit de geschiedenis van Landgraaf.

Toen de Fransen immers, gedreven door de idealen van de Franse Revolutie, ons gebied in de jaren 1793 - 1795 bezetten, vonden er in alle opzichten grote veranderingen plaats. Door nauwgezette studie kan men uit deze volkstelling allerlei dingen afleiden.

Het boek zal vóór de feestdagen verschijnen. Men kan er nu op inschrijven door overmaking van f.19,50 op postgironr. 6028430 of bankrekeningnr. 802973971 t.n.v. Sectie Genealogie Landgraaf.

Ik hoop dat veel leden van het Genootschap dit boek zullen bestellen.

- 2) Bijna tegelijkertijd ontving het voltallig Gemeentebestuur ; "het pleidooi voor een museum Landgraaf".

Hierin benadrukt onze Vereniging dat een gemeente van de grootte van Landgraaf zich moet schamen dat er geen plaats is, waar de schatten uit het verleden bewaard worden. Aangetoond wordt dat er in Landgraaf nog veel bewaard is gebleven, dat de moeite waard is om tentoongesteld te worden. Er is in het verleden in Landgraaf veel verloren gegaan hetgeen veroorzaakt is doordat er geen behoorlijke ruimte was waar waardevolle voorwerpen opgeborgen konden worden.

In het pleidooi worden twee plaatsen genoemd die

geschikt zijn voor een museum. Dat zijn de oude molen van Frösch in de Gatestraat en het gebouw van de MAVO Lichtenberg in de Baronstraat. Dit laatste gebouw komt in 1990 vrij, omdat de school fuseert met de Scholengemeenschap Branderberg.

De leden van het Gemeentebestuur hebben beloofd, dat zij hun uiterste best zullen doen, om een museum in Landgraaf te verwezenlijken. We wachten af, het woord is nu aan het Gemeentebestuur.

- 3) Hoewel het meeste werk in 't Genootschap in de Secties verricht wordt, organiseert het Bestuur ook activiteiten, die door alle leden bezocht kunnen worden.

Zo vonden er in dit najaar excursies plaats naar het Wormdal (Kohlscheid) en naar de Domstad Keulen. De belangstelling was groot. Aan de wandeling door Europa's oudste kolenrevier namen wel 60 leden deel, terwijl 47 leden naar Keulen togen. Dus belangstelling genoeg! Het Bestuur wil dan ook op dezelfde weg voortgaan.

Ik bedenk daarnet dat uit de Franse lijsten na te gaan moet zijn of in 1796 in Landgraaf veel mijnwerkers woonden. Dat blijkt niet 't geval te zijn. Het zou interessant zijn naast onze lijsten eens die van Kerkrade te leggen.

De lezing, die de heer Raets op 4 Oktober gaf en die handelde over Brunssums/Schinvelds aardewerk trok een twintigtal bezoekers.

Door het hoge kaolien-gehalte van de klei in 't gebied Schinveld-Kerkrade ontwikkelde zich in onze streken, vooral in de periode van 1050-1400 een rijke aardewerk-"industrie". Producten hiervan zijn op vele plaatsen teruggevonden. Zij bezaten vaak grote schoonheid, hetgeen de heer Raets d.m.v. dia's liet zien.

In Keulen, in het Römisch Germanisches Museum konden we nog meer genieten van de prachtige vazen en kommen uit de Romeinse tijd.

- 4) In de vergadering van 13 November heeft het Bestuur het programma voor het eerste halfjaar 1990 voorbereid.

Dat begint met de welbekende contact-avond op dinsdag 23 januari in "CARRÉ" welke begint om 20.00 uur. Op deze avond laten de Secties zien, wat zij in het afgelopen jaar zoal gedaan hebben. Het vorig jaar was het een bijzonder prettige avond, zodat we nu ook weer veel leden verwachten. De Secties zijn begonnen met de voorber eiding.

Vervolgens worden twee excursies voorbereid, die plaats vinden op de Zaterdagen 10 Februari en 21 April. In de laatste ledenvergadering zijn veel voorstellen gedaan. We hebben gekozen voor een bezoek aan Vaals en aan Maastricht (vooral de Servaas).

De voorkeur gaat uit naar voormiddag excursies, d.w.z. vertrek omstreeks 9.00 à 10.00 uur en vóór 13.00 à 14.00 uur weer terug. U hoort nog nader.

Uiteraard organiseren we ook een lezing, maar daaromtrent hebben we nog geen definitieve keuze gemaakt.

We zitten te denken aan lezingen over ons gebied.

Er wonen in onze gemeente een aantal deskundigen, die heel wat kunnen vertellen over Schaesberg, Rimburg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms enz. Misschien kunnen zulke lezingen aanleiding zijn voor de uitgave van een aantal brochures.

Er zijn plannen om een serie brochures uit te geven onder de naam; "Ken Landgraaf."
Wij komen hierop te zijner tijd terug.

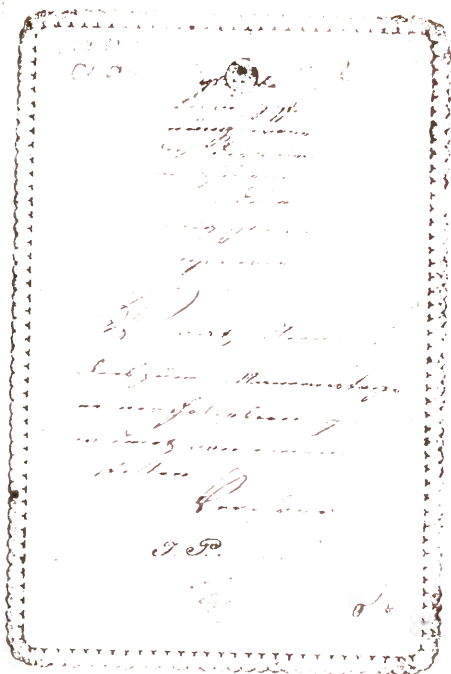
W.Ringens.

DE DATUM VOOR DE EXCURSIE NAAR VAALS IS
INTUSSEN BEKEND;
DEZE ZAL PLAATS VINDEN OP 21 APRIL 1990.

Rond 1916 kreeg een jonge dame uit Landgraaf op haar naamfeest bovenstaand kaartje met aan de binnenzijde een geschreven tekst.

Zij heeft het tot nu bewaard.

Glaube, Liebe,
Hoffnung,
wenn dich diese
drei umschweben,
wirst du ewig
glücklich leben.

Vivat,
lieb zum Namen-
tage meiner ge-
liebten, gewid-
met von einen
stillen

Verehrer.

J.P.

SEKTIE DIALEKT

De Nijmeegse centrale voor dialect en naamkunde van de Kath. universiteit van Nijmegen heeft ons de laatste maanden hard laten werken. 376 begrippen over "kerk" en alles wat daarmee samenhangt hebben we in het dialect vertaald.! Voorwaar een hele klus.

Ondertussen hebben enkele van onze leden voordrachten in dialect en Bargoens verzorgd. Als daarmee het dialect iets meer onder de mensen is gebracht én interesse is gewekt, zijn wij tevreden.

En nu weer verder, luitjes....maar eerst:"Prettige Feestdagen"

E.M.-C

SECTIE FILM EN FOTO;

Het vastleggen van alle bijzonderheden van de dorpskernen van Landgraaf op dia's ligt even stil. Daar gaan we in het voorjaar weer mee door. We zijn druk bezig geweest met de restauratie van de watermolen op Strijthagen. Eind november is de molen opgeleverd en moet nu nog afgewerkt worden.

We gebruiken de wintermaanden voor het monteren en afwerken van de film.

Er is ook een mooie serie foto's van gemaakt, deze zullen we tentoonstellen op de contactavond 23 jan.

M.N.

NIEËVEL

Gister nog zónnig en kloar,
hūj hingt d'r nieëvel sjwoar
bis an mieng duër.
Nurges mieë get te zieë..
de sjtroat is mieng sjtroat nit mieë..
is gans oane kluër.

Nieng welt is hūj kling en kaal;
ing mocër, óngriechbaar en vaal
um mich erum..

Es wie mit sjoelm besjpoate
zint alle hoechzer en sjtroate..
Ich drieën mich um.

Lampe, die bore zich sjuj
durch dikke, vale bri-j,
langsam en troag..
Vinge ze oane pech
hūj durch die bruj hōnne weg?
't is nog de vroag.

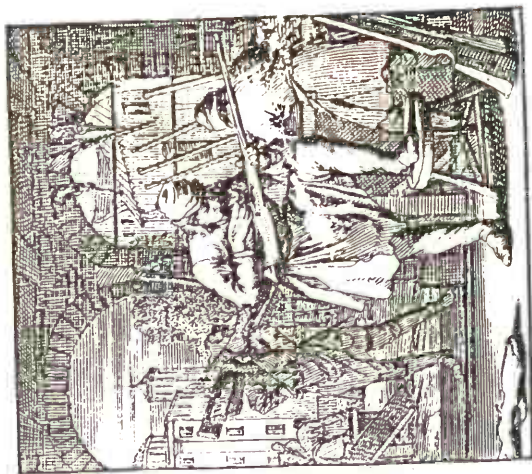
Sjtimme huër ich va lūj,
klage:"wie mólt dat hūj?
Wuët ut mar kloar."
Vootsjtep, ónzieëker of lich
kómme..en sjterve wer weg..
klinke nog noa.

Dan kriet de welt wer kluër,
sjoeëlkinger langs mieng duër,
ing hōngte ri-j,
ze kwebbele mōnter en vroë,
dat weër, dat sjtuërt hōn nit zoë,
dat makt hōn nit sjuj.

D'r nieëvel vingt aa te wickke,
't begint al óp get te lichke..
't doeërt nit mieë lang.
De sjtroat vingt aa wer te leëve.
D'r druk is óppeheëve:
God zij gedank

DE ROEREMAAKER.

Het deugdgeweer is goed, Voor 't kwaad dat u ontmoet.

Of iemant zo zeker schiet,
Hij raakt den rechten vyand niet:
Maar zuchten, die van 't herté dringen,
Gedreeven door godvruchtigheid,
Zyn rechte wapens in den stryd,
Om hese vyandschap te dwingen,

DE SCHAATSEMAAKER.

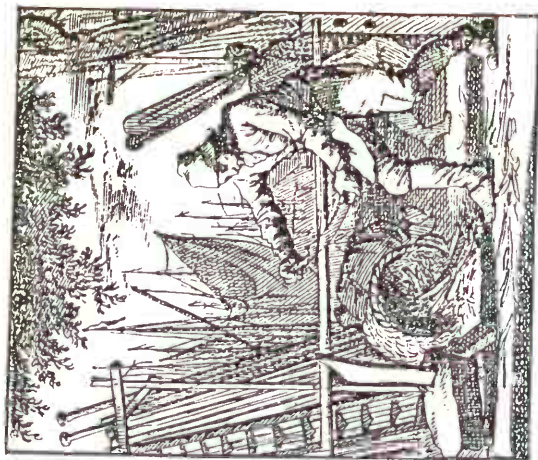
Om ligt behaagen, Een wigtig waagen.

De idelheid om vreugd te raapen
Wyl 's werelds hert naar uitvlucht dorst,
Begeeft zich op de waterkorst,
En laat de dood van onder gaapen:
Zo speelt de mens op 't hardse wel,
Als over 't gaapen van de hel.

DE BOOMMAAKER.

Dryft vloed u neer, Stelt u te weer.

De man die werkzaam is met boomen,

Die maakt vast gang op gang naar 't west,

En tracht daar door in 't oost te komen:

Zo doet een ziel, die staat na 't best;

Die keert van weelden en vermaaken,

Om zoo aan weeldens bron te raaken.

DE POMPENAKER.

*Die niet te grond wil gaan,
Dient hand aan 't werk te slaan.*

Gelyk de pomp weer overgeeft,

't Geen 't schip door 't lek gekreegen heeft,

Zo moet de mens, in 't schip van 't leven,

Op 's werelds zee, naar God gestrekt,

De idelheid, die in hem lekt,

Geduurig aan weer overgeeven.

DE FRANS-REPUBLIKEINSE KALENDER.

De zucht om te breken met alle bestaande toestanden en de vereenvoudiging, die men in bijna alle stelsels wilde brengen, zijn wel de voornaamste oorzaken geweest voor de invoering van de Frans-Republikeinse tijdrekening; toch kan niet ontkend worden, dat ook andere invloeden hebben gegolden o.a. de anti-christelijke geest, die juist in diezelfde dagen de oorzaak was van de invoering van de "culte de la raison".

Deze tijdrekening, die ons met hare herleidingen in de praktijk zoveel moeilijkheden bezorgt, werd bij decreet van de Nationale Conventie van 5 October 1793 ingevoerd. Voornamelijk hield dit besluit in de afschaffing van de bestaande en de invoering van een nieuwe tijdrekening, die geacht moest worden te zijn ingegaan op 22 September 1792, de dag, waarop de republiek werd uitgeroepen, de herfst-evening was gevallen en de zon ten opzichte van het Parijse Observatorium op 9 uur en 18½ minuut des voormiddags in het teken der Weegschaal had gestaan. Door de gelukkige samenloop van omstandigheden, dat op 22 September 1792 de herfst-evening van dat jaar viel, had men dus in die datum een klasiek "jaar-begin".

Een later besluit van 4 Frimaire van het jaar II, dat de "kalender" completeerde, bepaalde, dat in de toekomst het jaar zou beginnen om middernacht van dien dag, waarop de equinox van de herfst zou plaats hebben. De instructie, die bij deze besluiten werd gevoegd, zette de inhoud van deze tijdrekening uitvoeriger uiteen.

Evenals het jaar van de Gregoriaanse Kalender, was ook het jaar van de Frans-Republikeinse tijdrekening een gebonden zonnejaar, bestaande uit twaalf maanden ieder van dertig dagen.

"Om het kalenderjaar in overeenstemming te houden met de omloop der hemellichamen" voegde men, aan het eind van ieder jaar, vijf dagen toe, de z.g. Sansculotides -- toegewijd aan het plebs. Later vond men deze naam belachelijk en voor de Republiek ontorend, zodat men op 7 Fructidor van het jaar III besloot voortaan deze dagen "Jours Complémentaires" te noemen.

Afhankelijk van de datum, waarop de herfst-evening viel, voegde men om de vier of vijf jaren nog één zesde aanvullingsdag toe. Dit jaar was dan een schrikkeljaar of zoals het toenmaals genoemd werd: een sextiel jaar.

In deze tijdrekening vinden we de oorspronkelijke vorm van het "g ebonden zonnejaar" terug: het natuurlijke zonnejaar duurt $365\frac{1}{4}$ dagen (365 d. 5 u. 48 m. 46 s.) en de natuurlijke duur van de maand is $29\frac{1}{2}$ dagen; beide elementen zijn dus niet commensurabel, vandaar dat men de oorspronkelijke duur van de maand moest prijsgeven en het jaar indeelde in 12 maanden van "dertig" dagen. De $5\frac{1}{4}$ overschietende dagen de z.g. epagomenen, raakte men kwijt door elk jaar vijf dagen toe te voegen en om de vier jaren nog één dag (schrikkeljaar).

Het in de Juliaanse en Gregoriaanse kalender gehuldigde systeem, waarin het jaar bestaat uit maanden van ongelijke duur, werd hier prijsgegeven. Een ander element in de Frans-Republikeinse kalender is de "Franciade", de tijdsruimte liggende tussen twee opeenvolgende sextiele jaren en dus vier of vijf jaren durende.

Deze Franciades hebben echter nooit de betekenis gekregen van een cyclus-telling, vooral ook omdat zij praktisch nooit gebruikt werden.

Bij het opstellen van herleidings-tabellen zijn deze Franciades aanleiding geweest tot veel vergissingen, omdat men meende, dat de Franciades regelmatig uit vier jaren bestonden, hetgeen nog erger werd, als men meende, dat een sextiel jaar overeenkwam met een schrikkeljaar in onze kalender.

Toch was het noodzakelijk de Franciades van tijd tot tijd vijf jaren te doen duren; immers een jaar van de Frans-Republikeinse tijdrekening telde precies 365 dagen, hetgeen per jaar een tekort van 5 uren, 48 min. en 46 sec. op de omloop van de aarde om de zon opleverde en na vier jaren 23 u. 15 m. en 4 s.; zou men dus om de vier jaren één dag toevoegen dan was dit telkens 44 min. en 56 sec. te veel, vandaar dat men op gezette tijden het schrikkeljaar één jaar uitstelde, om dit teveel te verliezen en zo te bewerken, dat het jaarbegin steeds de herfst-evening was.

Dat men met de invoering van deze tijdrekening een vereenvoudiging wilde brengen, blijkt wel het meest

[wordt vervolgd]

HET BOS IN ONS HEEM LANDSCHAP

Het bos is een der vele oorden waaraan wij ons eigen HEEM menen te herkennen. Zingen we bij tijd en wijlen niet uit volle borst; "waar in bronsgroen eikenhout" en aansluitend "daar is mijn vaderland"

Nog indrukwekkender tekent zich dit landschap, indien we het met open ogen bekijken en in gedachten na-gaan wat het voor ons nu nog betekent, of hoe onze voorouders er mee/van geleefd hebben.

Wat is eigenlijk HEEM ?

Voor iedereen heeft het engere begrip "HEEM" een andere betekenis. Het kan zijn de straat waarin men woonde, of als jeugdige is opgegroeid. Het ouderhuis, met een voor het huidige begrip grote groententuin, ofwel de landerijen nabij bos of heide.. In ieders HEEM werd geleefd met ouders, broers en/of zusters, samen met school en verenigingsvrienden (vriendinnen) alsmede hen die in de buurtschap woonachtig waren.

Kerkelijke en wereldlijke feesten werden gemeenschappelijk gevierd en opgeluisterd door zang en muziek.

De lange winteravonden werden, na het rozenkransgebed, meestal gevuld met kaarten ofwel door het vertellen van sagen en legenden, opgesmukt met herinneringen van ware of verzonnen aard.

Meestal speelden de vertelsels zich af in het bos of op de heide, waar stropers en zwervers zich meestal ophiielden, terwijl de graan- of strohopen (z.g. mieet) een geliefde plek waren voor verliefden.

Het gesprek bij 't fornuis werd steeds gevoerd in het dorpseigen dialect, terwijl men bij de zang zich veelal van het Duits bediende.

Dit alles leverde natuurlijk een schat van dorpswetenswaardigheden op evenals de levenswijze of gebruiken in het eigen HEEM. Een beperkt gebied als middelpunt van bestaan

Ons HEEM is niet het HUIS alleen.

Duidelijk mag nu zijn dat onder HEEM een gebied wordt verstaan waarin men zich thuis voelt. Waar herkenbare elementen ofwel oriëntatie punten bestaan welke tot de gemeenschap spreken of iets

beduiden.

Ook al worden we overspoeld met vreemde elementen, gebruiken en bezigheden met de daarbij gepaard gaande inkrimping van het natuurlijke landschap. Het neemt niet weg dat men zoveel mogelijk mag proberen te leren uit het schaarse landschappelijk schoon aangaande bos of veld.

De holle wegen en graften, voor zover nog te zien in de hellende landerijen, vertellen ons veel betreffende het vroegere landleven. Hier zijn de sporen te vinden der boeren of handelskarren. Via deze veldwegen bracht men de oogst naar de schuur of naar de Heren welke hun "tienden" als pacht opeisten.

Dat veel der oude veldwegen niet meer als zodanig (holle weg) herkenbaar zijn, mag men toeschrijven aan de vooruitstrevende landbouwtechniek of ruilverkaveling.

De graften verdwenen door de moderne ploegmethoden (tractor) met als eindresultaat een erosiegevoelig land.

Ook de spaarzame nog aanwezige grafheuvels kunnen in de diepte nog de geheimen van eeuwen terug, bewaren. Enz,enz.

Het bos als museum.

Wil men de schoonheid der natuur in volle pracht bewonderen dan komt men vlug tot de ontdekking dat het bos een waardevol museum herbergt, terwijl het de mens voorzag van alles voor zijn sober levensonderhoud.

Daar waar de ploeg of ontbossing de bodem heeft verstoord om plaats te maken voor asfalt of bebouwing, mag men aannemen dat er zeer waarschijnlijk nog voldoende gegevens over de vroegere bewoning wordt bewaard zonder dat die bodem zijn geheimen heeft prijs gegeven.

Bij rondleidingen door oude kerken of burgten worden we herhaaldelijk gewezen op het prachtige houtwerk, eens voortgebracht uit onze eigen "Regenwouden".

Zonder grote fantasie moeten we vaststellen dat onze bossen alles leverden wat we nu zo bewonderen. Het materiaal voor de zo bekende Limburgse vakwerkhuizen werd voor het overgrote deel uit het bos gehaald.

Hetzelfde welke houtsoort, boom of struik, heeft zijn dienst bewezen, bv. als balk, vlechtwerkhout, als gereedschapssteel, als stookhout, tot bezem toe. Het maken van glas, aardewerk of metaal was ondenkbaar zonder vuur waarvoor hout nodig was.

Het HEEMBos als voedselbron.

Naast de bouwmaterialen of stookhout was het bos tevens voor een groot gedeelte de voedselbron voor de oudste bewoners dezer streek.

Men voorzag zich van wild, gevogelte of vis evenals van honing van de wilde bijen uit het bos.

De noten van hazelaar of beuk en de kastanje verzorgden het nodige plantaardige vet.

Wilde kersen golden als noodzakelijke bijvoeding, terwijl de jeneverbess de Limburgse borrel van smaak voorzag.

Een veeltal van vruchtensoorten werden zowel vers als gedroogd gegeten of tot vruchtenwijn verwerkt. De inwendige mens werd bijna geheel door het bos verzorgd.

Bij ziekten of kleine kwaaltjes van algemene aard was (is) het bos of veld de aangewezen plaats om het juiste kruid te vinden. Smeerseltjes, zalven of drankjes vervaardigde men uit hars, bast, bladeren of wortels, terwijl het "berkenwater" de haardos onderhield.

Het vee dat zich te goed deed aan het groen op de algemene heide of driesen, rustte in het koude jaargetijde op het loof van het bos of op heide plaggen. De zo verkregen stalmest deed in het voorjaar wederom dienst als bemesting op het te bewerken land.

Het bos in de huidige tijd.

Nu men de laatste jaren het milieu op de voorpagina heeft geplaatst, weet men plots te vermelden dat het nog sumiere bosbestand stervende is.

De uitlaatgassen van motorvoertuigen die gebruik maken van de door bos en veld aangelegde asfaltstroken worden als veroorzaker aangewezen.

Een gebruiksbos als weleer is tegenwoordig niet meer zo noodzakelijk. Nu moet het bladgroen der bomen ons voorzien van de benodigde zuurstof of de atmosfeer mee helpen reinigen.

Men weet te vertellen dat een grote boomkruin voorzien van een hoeveelheid bladgroen ons dit alles kan verzorgen.

Worden tegenwoordig planologisch gezonde bomen gekapt (soms onnodig?) dan weet men dit te rechtvaardigen door jonge aanplant om zo een en ander weer in evenwicht te brengen.

Er wordt dan een gezonde grote boom (kruin) vervangen door een kleintje.

Of een afgestudeerde planoloog (bestuurder) ook door een kleuterj_is te vervangen is mij niet duidelijk.

Een vergelijking zou het wel kunnen zijn.

ha-er.

WIST U DAT.....We het ledental van 150 gepasseerd zijn?

Als ieder lid zich voorneemt om
1 nieuw lid te winnen, zijn we op
de goede weg.

.... Een groepje leden zich inspent ons
O.C.G.L. wat meer bekendheid te geven met een stand op Kerstmarkten en dergelijke evenementen.

.... Wij U adviseren, als U nog een cadautje zoekt voor iemand die alles al heeft en zich interesseert voor zijn of haar dorp of streek hem te verrassen met een lidmaatschap van het O.C.G.L.

.... U dan voor f.20,-- een mooi cadeau geeft met 4 x per jaar het Bulletin en drie of vier lezingen en drie of vier excursies per jaar?

KRISMES

Went 't Krismes weëd, da bin ich wer
trük in mieng kingerjoare,
da zien ich mich vur 't kribke sjtoa:
.. 't Kindje woar geboare!

D'r krisboom woar vol zörg geseerd,
de keëtskes gónges aan,
get sjunders goof 't nit vur mich,
ich houw lang gedrumd d'rvan...

Vööl kieëre han ich doanoa nog
ut Krisfes mage vieëre..
ut is vur mich e fes va lich,
va hoap en vruid geblieëve.

Mar ummer, wen ich e kribke zien,
dan mótt ich sjtil dra dinke,
wie 't uëveral begrave weëdt,
ónges inne berg gesjinke!

E klee gesjinksjke sjpaar dich mar..
dat weëdt nit mieë geteld..
v'r zint te riehk, hónt 't te good,
v'r zint d'r sjlaaf van 't geld.

V'r wieëte, woeë ermood en ieëlend is,
de welt sjteet wer urges i brank,
mar 't is zoe wied aaf, 't sjtuërt ós toch nit
v'r sjteëke d'r kop in d'r zank!

Dan kan 't vur ós óch ging Krismes zieë..
V'r zint nit va gówwe wil,
v'r hónt ós zelver nog ummer te geër,
bi-j anger lüj sjtónd v'r nit sjtil....

Alling wen ich kinger-eugsjkes zien,
die wie zilvere sjteërkes blinke,
bi-j 't kribke en d'r boom vol lich,
kan ich "Vrede op aarde" dinke.

E.M.-C.

